

מפגשי בוקר
לתלמידי כיתות ה-ו:
שירה ישראלית
כתיבה: אליסף תל-אור

מפגשים – שירה ישראלית:

במפגשי שירה ישראלית נטה את אוזננו למוזיקה ולמילים של שירים ישראליים המלווים את חיינו. מרכזם של מפגשי הבוקר לשירה עצמה, וללימוד השיר (לא מבחינת עיסוק בתכניו, אלא מבחינת למידת המנגינה שלו ולימודו בעל פה).

מילות השיר ומספר ביצועים:

ועל כן בראש ובראשונה בכל מפגש יובאו מילות השיר ולצידם מספר ביצועים של השיר, אשר נועדו לחשוף למגוון הקולות הקיימים בחברה היהודית-ישראלית.

רקע וביצועים:

בנוסף לצד כל אחד מן השירים יובאו הפניות לרקע על אודות השיר, היוצרים (הכותב או המלחין) ו/או מקומה של היצירה בתרבות היהודית-ישראלית.

שיחה והפעלה:

נוסף כל כך, ביחס לכל אחד מהשירים יוצעו הצעות לדיון והצעות לפעילות – אשר בכוחם להרחיב ולהעמיק במשמעות השיר באופן ספציפי או בהקשר הרחב של משמעות השיר.

נגינה:

בכיתות שבהן הדבר מתאים – אפשר לבקש מהתלמידים שמנגנים להכין את השיר מבעוד מועד, וכך ליצור הרכב נגינה בכיתה. לשם כך נפנה בכל אחד מהשירים לאקורדים או תווים.

שותפות התלמידים:

מלבד מרכיבים אלו, אנו מציעים לבקש מהתלמידים לשתף בשירים שלהם, ולהיות שותפים בהעברת מפגשי הבוקר.

תוכן השירים:

שירים רבים שנבחרו – נבחרו תוך התייחסות ללוח השנה.

שירי חודשי אלול-תשרי: חגי תשרי, פתיחת שנה והתחדשות

1. שנת לימודים חדשה: כל עוד / עלי מוהר, יוני רכטר
2. התחלה חדשה: התחלה חדשה / הפרויקט של רביבו
3. אלול וחגי תשרי: יעלה תחנונו / פיוט של מחבר לא ידוע
4. יום כיפור (תפילת נעילה): אל נורא עלילה / אבן עזרא, מאיר בנאי

5. נאסף תשרי / נתן יונתן, צביקה פיק
6. אסוף את המעשים / נעמי שמר
7. חזרה לשגרה: התחדשות / נעמי שמר ויובל דור

שירי חודש מרחשוון: סתיו, רצח רבין וחג הסיגד

8. גשם אחרון / אהוד מנור, יאיר רוזנבלום
9. שיר לשלום / יענקל'ה רוטבליט, יאיר רוזנבלום
10. המסע לארץ ישראל / שלמה גרוניך ולהקת שבא
11. כתונת פסים / מאיר אריאל, ארקדין דוכין

שירי חודש כסלו: שוויון וחנוכה (בהקשר של השקפות עולם מגוונות: דתי-חילוני וכו')

12. אשליות / דוד חלפון ניסים סרוסי
13. יום זכויות האדם (10 בדצמבר): שווים / עילי בוטנר
14. מעוז צור / פיוט שכתב מרדכי (השערות שונות לגבי מיהו אותו מרדכי)
15. חנוכה: נס לא קרה לנו / אהרון זאב, מרדכי זעירא

שירי חודש טבת: השקפות עולם מגוונות (דתי-חילוני וכו')

16. אומרים ישנה ארץ – / שתי הגרסאות של טשרנחובסקי; נעמי שמר, שלמה ארצי
17. שלום לתמימות / רונית שחר
18. מודה אני / עומר אדם
19. תפילת החילוני – קובי אוז

שירי חודש שבט:

20. שתלתם ניגונים / מילים: פניה ברגשטיין; לחן: דוד זהבי
21. ילד מאומץ / סטטיק (לירז רוט)
22. בורח מהכל / מילים ולחן: אורן אורבך ביצוע: שיר לוי
23. קשר משפחתי / מילים: אהוד מנור לחן: רוני ידידיה
24. אימפריות נופלות לאט / מילים: מאיר גולדברג לחן: דן תורן

שירי חודש אדר-ניסן:

25. מלך העולם / לחן: להקת White planes; מילים בעברית: שלמה ארצי
26. מיליארד סינים / מילים: ז'אק לנדסמן מילים בעברית: אריאל זילבר
27. הושיע-נא / מתוך הסרט "נסיך מצרים", מלחין: הנס זימר, זמרת: עפרה חזה
28. מצרים / מילים: איה כורם, לחן: איה כורם ואדם בן אמיתי

שירי חודש אייר:

- 29. אפר ואבק / מילים: יעקב גלעד, לחן: יהודה פוליקר
- 30. דמעות של מלאכים / לחן: יוני רכטר
- 31. בת שישים / הגבעטרון וסאבלימינל
- 32. מילים: דידי מנוסי וקובי אשרת, לחן: קובי אשרת וסבלימינל
- 33. בר כוכבא / מילים: לוין קיפניס, לחן: מרדכי זעירא
- 34. ירושלים של זהב וירושלים של ברזל / ירושלים של זהב- נעמי שמר; מילים – ירושלים של ברזל: מאיר אריאל

שירי חודש סיוון-תמוז:

- 35. שירה מלאכה והעבודה / מילים: חיים נחמן ביאליק; לחן: ברכה צפירה ונחום נרדי על בסיס לחן עממי בוכרי
- 36. את עושה אותי אמא / מילים: עינת רז, לחן: יהודית רביץ
- 37. התחלה חדשה / מילים: יעקב גלעד, לחן: יהודה פוליקר
- 38. התחלה חדשה / מילים: יונתן שם אור לחן: יוני נמרי

כל עוד / מילים: עלי מוהר לחן: יוני רכטר

השיר:

מילים:

ילד הולך לו ברחוב
בבוקר בהיר של תשרי
אל בית הספר שוב יוצאים הילדים
גבר הולך אחריו
משגיח, רואה - לא - נראה
ורק אחר כך הוא עומד שם ורואה

איך עוד שנה פה נפתחת
כמו כל שנה, בסתיו,
איך בן הולך לו לבד
ואב בעקבותיו

גבר רואה בחשאי
איך בנו נכנס לכיתה
גבר עומד כמו ילד שנשאר בחוץ
וכבר שרים שם בפנים
שיר של שנה חדשה
הו איך הכל מתחיל פה שוב מהתחלה -

שוב הם שרים על הגשם
שוב הם שרים על סתיו
ועל הלוח עולות שוב אותיות הכתב

(א.ב.ג.ד.ה.ו.ז.ח.ט.י.כ.ל.מ.נ.ס.ע.פ.צ.ק.ר.ש.ת.)

גבר באמצע הבוקר
גבר בלב חייו
על יד גדר של בית ספר לבדו ניצב
והוא זוכר שאביו
פעם הלך אחריו
הוא מנסה לשמוע את קול צעדיו

אך הילדים עוד שרים
שיר על יורה וחצב,
וגם שפתיו של גבר לוחשות עכשיו:
גם אם אלך בגיא צלמוות
הן לא אירא,
גם אם אפול פתאום
יאמר לבי שירה

כל עוד עולה הבוקר
כל עוד נכתב הלוח
כל עוד הולך לו בן
ואב בעקבותיו
כל עוד שרים הילדים

על שנה חדשה
כל עוד הכל מתחיל פה שוב מהתחלה

כל עוד הים מתעורר
כל עוד הרוח עולה
כל עוד על שחור הלוח
תתנוסס מילה

כל עוד – ביצוע של יוני רכטר:

<https://www.youtube.com/watch?v=OIFvQ697Y6Q>

כל עוד – ביצוע של שרית חדד:

<https://www.youtube.com/watch?v=TN7i20ENAwg>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/5706_%D7%99%D7%95%D7%A0%D7%99%20%D7%A8%D7%9B%D7%98%D7%A8_%D7%9B%D7%9C%20%D7%A2%D7%95%D7%93.html

אודות השיר:

יוני רכטר מספר על הלחנת השיר:

"ביצעתי גרסאות קודמות של השירים לפני שהיצירות האלו קיבלו את המנגינה הנוכחית שלהם", הדגיש. רכטר ציין כי את השיר "כל עוד" (המוכר יותר כשיר אלף בית) הוא הלחין על בסיס חווית ילדות קשה. רכטר: "בכל בוקר במשך שנים בדרכי לביה"ס היה לי פחד בלתי נשלט שיחטפו אותי. כשעלי מוהר ז"ל בא אליי עם מילות השיר כבר הייתה לי את המנגינה בראש והלחנתי את השיר די בקלילות."

(מתוך ראיון שנערך איתו: <https://www.inn.co.il/News/News.aspx/231959>)

עלי מוהר מספר על תהליך כתיבת השיר יחד עם יוני רכטר:

"יש שירים שעבדנו עליהם כי הם מסובכים. 'כל עוד' הוא שיר מאוד מורכב. ליוני היה מהלך מוזיקלי (הלחן העיקרי של השיר, בית ופזמון) בלי הפסקות. יוני סיפר לי שהיה לו חלום שבו ילד הולך ברחוב, אולי מישהו עוקב אחריו, משהו מפחיד. כאן אני התחלתי לעבוד. חשבתי שכל השיר יהיה מהלך אחד, בלי הפסקה. יוני מתישהו שבר (המעבר אחרי 'ואב בעקבותיו'). ליוני בא גם הרעיון של 'אלף, בית, גימל'. זה העושר של הקווים המוסיקליים שיוני מסוגל להוסיף, בעוד אצלי יש את הדבר הזה שהולך קדימה, עם המנגינה. אני לקחתי ממה שהביא יוני את הילד שהולך ברחוב וגבר הולך אחריו, אבל הגבר נהיה אבא. ופתאום השיר נהיה מאוד אישי. אני חושב שזה אחד השירים הטובים שלנו. אם הייתי בוחר עשרה שירים שלנו הקרובים ללבי, 'כל עוד' היה בטוח אחד מהם."

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=4289580f-c00c-412e-8366-fe22bdcac070&lang=HEB> לקריאה נוספת על השיר:

הצעות לשיחה:

- הזכרו בחוויית היום הראשון שלכם בלימודים בכיתה א. אילו חוויות דומות ואילו חוויות שונות – אתם חווים כעת בפתיחת שנת הלימודים?
- האם דמות האב המוצגת בשיר – מזכירה גם את ההורים שלכם? באילו מובנים?
- האם רגשות דומות לאלו שמתוארות בשיר, הופיעו גם במקרים אחרים בחייכם, ולא דווקא בפתיחת שנת לימודים? באילו?
- נסו להאזין פעם אחת למנגינה של השיר, ולהתעלם כמה שרק ניתן מהמילים. בעקבות האזנה זו – איזו תחושה השרתה עליכם המוזיקה?
- האם היא תואמת בעיניכם את המילים? האם היא קרובה בעיניכם לחוויה הקשה שתיאר יוני רכטר, כזו העומדת בבסיס השיר? נמקו את עמדתכם.
-

פעילות:

- בחרו משפט אחד בן שש-שמונה מילים מתוך השיר – שמשמעותי עבורכם, או כתבו משפט בן שמונה שורות שיתאר את פתיחת שנת הלימודים עבורכם:
- כעת, מחקו כל פעם מילה נוספת מהמשפט, בכל פעם את המילה שהכי פחות משמעותית עבורכם בהקשר הזה, עד שתישארו לבסוף עם מילה אחת.
- שתפו את חבריכם לכיתה במילה במשפט שבחרתם או כתבתם ובמילה שאליה הגעתם לבסוף.

התחלה חדשה / הפרויקט של רביבו

השיר:

הימים היפים נשארו מאחור
עם תקוות חלומות ושברי אכזבות
ורחות מוכרים
של חצר ופרחים
ושיגרה נעימה, של ימים שעוברים

חיכיתי לרגע הזה שיגיע
וריק לי עכשיו משום מה בנשמה
צפוי כמו שמש
ובכל זאת מפתיע
העולם מאיים לי אבל גם מבטיח

זה היה זה נגמר
אבל יש הרגשה
שהסוף הוא תמיד, התחלה חדשה

העולם יסתובב והשמש תזרח לה
ואני עם חיוך, אסתובב בין כולם
אחפש לעצמי, איזו דרך ללכת
אמצא ואלך לי בה הלאה והלאה

זה נגמר, זה היה
נשארו זכרונות הם איתי לתמיד בכל זמן ומקום
ומחר כשאכיר עוד ועוד אנשים אעשה לי איתם זכרונות חדשים ...

זה היה זה נגמר, אבל יש הרגשה...

ביצוע – הפרויקט של רביבו:

<https://www.youtube.com/watch?v=La8a1RVFVb4>

אקורדים:

<https://www.fxp.co.il/showthread.php?t=14737838>

אודות 'הפרויקט של רביבו':

"הייחוד של הלהקה הוא האווירה בהופעות, שראשיתה בקליפים שצילמו למחרוזות הראשונות שלהם ושהעלו ליו-טיוב. הם נראו בהם יושבים ב"תכזינה", ישיבה חברתית עם חברים רבים, סביב שולחנות עמוסים בכל טוב... ושירים שירים מלפני 35 ו-40 שנה, של זמרים כמו חיים משה, דקלון ומשה גיאת .

הקליפים שידרו אווירה שמחה, כיפית, עממית ובעיקר נוסטלגית, כמו של פעם. הם לחצו היטב על בלוטות הנוסטלגיה של הקהל הוותיק של המוסיקה המזרחית וגם של צעירים, שאימצו את מנהגי ה"תכזינה"...

האווירה מהקליפים הפכה את ההופעות של הפרויקט לחגיגה חוצת גילאים וקהלים, שביקשו לחוות את תחושות השמחה, הנוסטלגיה והכיף. ה"תכזינה" מהקליפים תורגמה מייד להופעות, שהתקיימו בהאנגר 11 בנמל תל אביב, כשחברי הפרויקט אירחו על במה עגולה מסתובבת את חיים משה, משה גיאת ואהובה עוזרי. המוסיקה המזרחית הישנה והטובה הרימה ראש והדביקה גם קהל צעיר, שאימץ ביתר שאת את המאפיין השני הבולט של הלהקה - קאברים.(גרסאות חדשות לשירים ישנים)."

(מתוך הכתבה: פרויקט חייהם, שפורסמה ב"ישראל היום":

<http://www.israelhayom.co.il/article/416327>

לקריאה נוספת:

<https://www.haaretz.co.il/1.1803163>

<http://www.yediot.co.il/articles/0,7340,L-4957110,00.html>

הצעות לשיחה:

- עם אילו תחושות אתם מתחילים את שנת הלימודים הזו?
- אילו מרכיבים מהשנה החולפת הייתם שמחים לשים מאחורכם, ולהתחיל בהם מחדש לגמרי?
- אילו מרכיבים מהשנה החולפת הייתם רוצים לשמר?

פעילות:

השלימו את המילים בשיר כך שיבטאו את התחושות שלכם – ביחס לשנה שחלפה וביחס לשנה שעוד תבוא:

חיכיתי לרגע הזה שיגיע

הימים היפים נשארנו מאחור

יעלה תחנונו / פיוט של מחבר לא ידוע

השיר:

יעלה תחנונו מערב ויבוא שועתנו מבקר
ויראה רנונו עד ערב

יעלה קולנו מערב ויבוא צדקתנו מבקר
ויראה פדיונו עד ערב

יעלה ענונו מערב ויבוא סליחתנו מבקר
ויראה נאקתנו עד ערב

יעלה מנוסנו מערב ויבוא למענו מבקר
ויראה כפורנו עד ערב

יעלה ישענו מערב ויבוא טהרנו מבקר
ויראה חנונו עד ערב

יעלה זכרונו מערב ויבוא ועודנו מבקר
ויראה הדרתנו עד ערב

יעלה דפקנו מערב ויבוא גילנו מבקר
ויראה בקשתנו עד ערב

יעלה אנקתנו מערב ויבוא אליך מבקר
ויראה אלינו עד ערב

ביצוע – בוגרי מדרשת עין פרת (מדרשה מעורבת דתיים-חילוניים):

https://www.youtube.com/watch?v=J7nK_Mt9teA

ביצוע נוסף – במנגינה מסורתית:

<http://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=952>

אקורדים ("יש לי סיכו", אביתר בנאי):

http://www.tab4u.com/tabs/songs/233_%D7%99%D7%A9_%D7%9C%D7%99_%D7%A1%D7%99%D7%9B%D7%95%D7%99.html

אודות הפיוט:

"יעלה תחנונו" הוא הפיוט הפותח את סליחות ליל יום הכיפורים בקהילות אשכנז ופולין, לאחר תפילת עמידה של ערבית והוא מיוסד על סדר הא"ב בסדר יורד (תשר"ק).

הפיוט מקפל בתוכו את התמצית של מהלך היום כולו, המתרחש מ-"ערב" דרך "בקר" ו-"עד ערב". זוהי המחזוריות של כל מועד, המתחיל בערב ומסתיים בערב. זוהי גם מחזוריות הנזכרת באופן מפורש ביחס ליום הכיפורים: "שבת שבתון הוא לכם וענינתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב, מערב עד ערב תשבתו שבתכם" (ויקרא כג, לב).

בין "ערב" ל"ערב" מתרחש תהליך מהותי, המבוטא במעבר מ-"יעלה", דרך "ויבוא", עד ל-"ויראה" (מבוסס על תפילת "יעלה ויבוא ויראה וירצה... הנאמרת במועדים ובראשי חודשים). תחילת התהליך בליל יום הכיפורים, הזמן בו נאמר הפיוט. ראשית יש להעלות את התחינה, את הקול, בדחילו ורחימו: "יעלה תחנונו (קולנו, ענינו, מנוסנו, וכו') מערב". המשכו ביום, לאחר שהקריאה הוצאה לחלל העולם, בבקשה שהיא תבוא ליעדה: "ויבוא שועתנו (צדקתנו, סליחתנו, למענו, וכו') מבקר". ואילו המענה המיוחל מסתמן לקראת הערב השני, כפרי של התהליך של היום כולו: "ויראה רנונו (פדיונו, נאקתנו, כפורנו, וכו') עד ערב". ואכן, רוב המילים המוצמדות ל-"ויראה" - במשמעות של יהא רצוי ומקובל - מקפלות בתוכן את התוצאה המקווה: רנונו, פדיונו, כפורנו, הדרתנו. השיא הוא בשורה האחרונה: "ויראה אלינו עד ערב". לא המענה הוא ש"יראה", אלא הקב"ה עצמו.

(מתוך האתר: <http://old.piyut.org.il/tradition/1124.html?section=morePerformances>)

לקריאה נוספת:

<http://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=952>

הצעות לשיחה:

- האם אתם מרגישים אווירה מיוחדת בימי חודש אלול וחודש תשרי?
- במה הדבר בא לידי ביטוי?
- מהם הרכיבים המשמעותיים עבורכם, אם בכלל, מחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור וכו'?
- בין המילים של הפיוט לבין הקליפ שיצרו בוגרי המדרשה בעין פרת קיים פער במשמעות של ימים אלו. מה מודגש במילות הפיוט ומה מודגש בסרטון? לאיזה היבטים אתם מתחברים יותר?

הצעות לפעילות:

צרו הצגה קצרה, אותה תוכלו גם לצלם כ"קליפ" – שיבטא את התחושות ואת המשמעויות שאתם מוצאים בימים אלו, והציגו אותה או צלמו אותה על רקע פיוט זה (במנגינה של השיר "יש לי סיכוי" של אביתר בנאי)

אל נורא עלילה / מילים: אבן עזרא לחן: מאיר בנאי

השיר:

מילים:

אל נורא עלילה אל נורא עלילה
המציא לנו מחילה בשעת הנעילה

שופכים לך נפשם מחה פשעם וכחשם
והמציאם מחילה בשעת הנעילה

חון אותם ורחם וכל לוחץ ולוחם
עשה בהם פלילה בשעת הנעילה

זכר צדקת אביהם וחדש את ימיהם
כקדם ותחילה בשעת הנעילה

תזכו לשנים רבות הבנים והאבות
בדיצה ובצהלה בשעת הנעילה

מיכאל שר ישראל אליהו וגבריאל
בשרו נא הגאולה בשעת הנעילה

ביצוע – מאיר בנאי:

<https://www.youtube.com/watch?v=QY1EJp1JX8o>

ביצוע (בניגון מסורתי) – דוד ד'אור וגיא זוארץ:

<https://www.youtube.com/watch?v=MYVsshBZwKU>

אל נורא עלילה – בגרסת הרוק / אלי דאלי:

<https://www.youtube.com/watch?v=TQqi8jkeX1U>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/4613_%D7%9E%D7%90%D7%99%D7%A8_%D7%91%D7%A0%D7%90%D7%99-%D7%90%D7%9C_%D7%A0%D7%95%D7%A8%D7%90_%D7%A2%D7%9C%D7%99%D7%9C%D7%94.html

אודות הפיוט:

"הפיוט "אל נורא עלילה" נאמר לפני תפילת נעילה כאשר בתחילת התפילה פותחים את שערי ההיכל. (ארון הקודש.) הקהל קם על רגליו לתפילת נעילה אחרי יום ארוך של צום ותפילה. בשעה זאת מתעוררים כולם לגודלה של השעה ש"הכל הולך אחר החיתום". נהגו גם שהרב יאמר דברי התעוררות לפני תפילת נעילה. כל אלה גרמו לכך שהפיוט יאמר מתוך התלהבות והתעוררות. פיוט זה בנוי ממדריך ושמונה מחרוזות. בפיוט מתוארת תפילת נעילה, מופיעות בקשות לאלוקים במעגל האישי ובמעגל הלאומי. הפיוט מסתיים בברכות אישיות ובברכת גאולה לכל עם ישראל. ברכה זאת מתאימה לברכה הנאמרת לאחר תקיעת השופר: "בשנה הבאה בירושלים הבנויה".

(מתוך מאמרה של רחל ארז: <http://www.daat.ac.il/daat/sifrut/maamarim/el-hesber-2.htm>)

לקריאה נוספת:

<http://old.piyut.org.il/textual/108.html>

הצעה לשיחה ופעילות:

לפניכם קטע שכתב המשורר רוני סומק, על נעילת שערי שמיים ועל נעילת שערים ממשיית וקריאה לחופש בבית הסוהר ברמלה:

1.

בית הכנסת היה חולצת החג הלבנה שלנו ובאותה מידה גם הכריכה החומה שעל מחברת החשבון. חשבון הנפש. לא ידענו אז מה לעשות עם הדפים המשובצים האלה, ורק אגרופו של יפת שהכה על חזהו ב"חטאנו פשענו" ניקב בהם סימני שאלה. ישבנו ליד האבות וראינו על מרפסת עזרת-הנשים את האימהות מחכות להוצאת ספר התורה והשופר. לכמה מתפללים היה סולו קבוע. מזרחי, מנהל הבנק, היה חתום על "ובכן נקדישך מלך". לוי, העשיר השכונתי, היה מחכה ל"אין כאלוקינו". אבל כל הסולואים האלה התחברו יחד לשורת מקהלה שבסך הכל חיממה את הטליתות ואת שרביט המנצח של החזן. הוא ידע מתי צריכה תפילה להישמע כהמנון ומתי צריך לקרב את השפתיים לבלוטת הדימעה. ביום כיפור, כשקרבו השעות לסוף הצום, היה ה"אל נורא עלילה" נשמע כקריאת קרב, ואפילו שורות כמו "המציא לנו מחילה / בשעת הנעילה" היו מסתערות מגרונן זקופות חוט שידרה. הוא גייר את המילה 'בלוז' וידע לעצום עיניים ולהרגיש איך בית-כנסת שלם עושה כך מאחורי גבו, וכשסלסל בקולו היתה ההתגנדרות טווסית להפליא. המחמאה הכי גדולה, בימים ההם, היתה שגם נערי בית הכנסת האשכנזי היו גונבים רגע תפילה ממגרשם הביתי, ובאים להודות שהוא הגדול מכולם.

2.

לפני כמה שנים הוזמנתי לשוב ולהופיע לפני אסירי כלא רמלה. בסוף הקריאה הציע לי קצין התרבות של הכלא להראות לי מה התחדש מביקורו הקודם. הוא לקח אותי לבית כנסת חדש. לא יכולתי שלא לחייך כאשר ראיתי ששמו הוא: "בית הכנסת הפקדתי שומרים". הימים היו בין כיפור לסוכות, וברגע שנכנסתי לבית הכנסת התחילה להזדמזם באוזני תפילת "אל נורא עלילה" ששלושה ימים קודם שמעתי בבית הכנסת. ואז, הבנתי איזו משמעות יש כאן לשורות החזקות האלה. המתפלל ביום הכיפורים מבקש "המציא לנו מחילה" ומתכוון ל"סליחה". בכלא רמלה מחילה היא גם אותו מקום ממנו אפשר לברוח.

המתפלל ביום כיפור מדבר על "שעת הנעילה" ומתכוון לנעילת שערי השמים. בכלא רמלה שומע המתפלל את שקשוק המפתחות מול סורגי תאו. ראיתי פתאום איך הופכות השורות לחתרניות, לקריאה לחופש. החוק הראשון של הג'ונגל הוא שאין חוקים. הכלא הוא ג'ונגל מרושת בסורגים.

3.

באותו לילה כתבתי שני שירים מכלא רמלה:

החופש

החפֿש הוא כְּרַבְלֵת דְּשֵׂא הַצּוּמֵחַ
בְּחֶצֶר קִטְנָה לַיַד חֲדָרֵי הַמִּפְקָדָה.
גַּם עָלָיו, יוֹדְעִים הָאֲסִירִים, תַּעֲלֶה הַמְּכַסֶּהָ.

לבית הכנסת של הכלא קוראים: "הפקדתי שומרים"
אַל נוֹרָא עָלֶיךָ, עֶצֶם אֶת
עֵינֵי הַשּׁוֹמְרִים,
תֵּן לְמַלְיָם הַגְּנוּבוֹת לְהַשְׂרֵף עַל
גַּחְלֵי הַשְּׂפִתִּיִּים,
הַמְּצֵא מְחִילָה
וּבִשְׁעַת נְעִילָה עֲשֵׂה שִׁיְהִי הַסּוֹרְגִים
רְפִים כְּרִיסִים שֶׁהַצְּמִחָתָּ עַל עֵינֵי הַנָּשִׁים,
מַעֲבֵר לְחוּמָה.

(השירים מתוך: "המתופף של המהפכה". הוצאת זמורה-ביתן)

- מהם המחילות (תרתי משמע) שאתם חפצים להשיג ביום הכיפורים הקרוב?
- מהם הדברים שאתם מרגישים שעליכם לעשות בתקופה הקרובה ממש, לפני "שעת הנעילה"?

נאסף תשרי / מילים: נתן יונתן, לחן: צביקה פיק

השיר:

מת אב ומת אלול ומת חומם
גם נאסף תשרי ומת עימם
רק נשארה גחלת עמומה
של אהבת הקיץ הגדומה .

אל מערת דוד השונמית
תצמיד את ירכיה הקרות
אל חום האבנים שעל קברו .

מת אב ומת אלול ...

וילד זר הולך ותר כמו שאול
את עקבותיו של אב ושל אלול
ובעמום הוא מחפש את הצלול .

לך ילד לך, אולי בסוף המערב
בין ים ויבשה, בין אב לסתיו
יאור שלך יאיר בין חטאיו .

מת אב ומת אלול ...

חטאי האיש והאישה והנחש
חטאת דוד באוריה, כבשת הרש
ויונתן ויערת הדבש .

מת אב ומת אלול, הקיץ שב
סיפור שלך ילדי, מתחיל עכשיו
עם כל הדבש והנחש והאישה .

מת אב ומת אלול...

ביצוע – צביקה פיק:

<https://www.youtube.com/watch?v=WaZZHweZwBI>

נאסף תשרי- אילנית:

https://www.youtube.com/watch?v=mZA_1n86jw

נאסף תשרי- עמי בניון:

<https://www.youtube.com/watch?v=PTYXXVTR3JY>

השיר מתכתב בפתיחתו עם הפיוט של שמואל הנגיד:

"מת אב ומת אלול, ומת חמם גם נאסף תשרי ומת עמם,
באו ימי הקר, והתירוש אדם נקולו בכלי דמם."

לכן, ידידי, סב אלי העים כל איש ואיש יעש אשר זמם!
אמרו: חזה עבים בהגשימם ושמע שמי מרום בהרעיעם.

ראה כפור ולשון מדוכה – זה ירד נזה יעל ויתרום.
קומה, שתה בכוס נשוב ושתה בכד, ובליל נגם יומם!"

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/2718_%D7%A6%D7%91%D7%99%D7%A7%D7%94%20%D7%A4%D7%99%D7%A7_%D7%A0%D7%90%D7%A1%D7%A3%20%D7%AA%D7%A9%D7%A8%D7%99.html

אודות השיר:

"מת אב ומת אלול ומת חומם
גם נאסף תשרי ומת עימם
רק נשאה גחלת עמומה
של אהבת הקיץ הגדומה".

שתי השורות הראשונות, שמצטט נתן יונתן משירו של שמואל הנגיד, מאפשרות קריאה מורכבת משום המשמעות הכפולה של המילה "אב". "מת אב" יכול להתפרש כהכרזה על סיומו של חודש אב, או מילולית, כמותו של האבא.

לאחר שיונתן מצטט את מניין החודשים שחלפו ('מתו') ועימם מת גם החום שמאפיין חודשים אלה ("חומם"), הוא עובר לשיר שלו: מהחום הגדול נשאה רק "גחלת עמומה", מין שארית מפוחמת המחזיקה בתוכה בעירה ללא אש, רמץ. במובן אחר גחלת היא גם שריד. אבל המשורר מוסיף שזו "גחלת עמומה". כלומר, אפילו המעט שבה כמעט נעלם כליל. יונתן מפרט כי זו גחלת של "אהבת הקיץ הגדומה" - "אהבה של חום ואור גדול שנגדמה. השימוש במילה "נגדמה" מעורר תחושה קשה של שבר וקטיעה: חלק מהשלם נגדם ומת, ואילו החלק השני נותר חי אך גידם, נכה לכל חייו. השבר של האב בעקבות אובדן הבן הוא טוטלי וסופי. מה שהתחיל כשיר המדבר על עצבות האדם אל מול הזמן החולף, הופך לשיר על עצבות האב אל מול חלוף חיי בנו.

[...]

בכל הנוגע ללחן ולעיבוד המוזיקלי, קיים פער בולט בין בתי השיר והפזמון. הלחן המינורי והעיבוד המוזיקלי הדרמטי של הבתים מתכתב עם אווירת השימון והחידלון של מילות השיר, כמבאר את חוסר התוחלת הקיומית השוררת בו. לעומת זאת, הפזמון - בעל מקצב הדיסקו הקליל והשירה הסוחפת של זמרות הרקע - ממסך את משמעותו כשיר שכול ואכל. הוא מנתק אותו מהעולם המוזיקלי של הבתים והופך אותו ליצירת פופ מודרנית, שמזמינה אמנם את הקהל לרקוד אבל מרחיקה מהשיר את האווירה והמשמעות המקורית שיצק לתוכו המשורר."

(מתוך מאמרו של דויד פרץ על השיר באתר תרבותו)

לקריאה נוספת אודות השיר:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=d79802ac-0033-4234-a2ea-0408ddcc68bf&lang=HEB>

ולקריאה נוספת אודות הפיוט:

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%AA_%D7%90%D7%91_%D7%95%D7%9E%D7%AA_%D7%90%D7%9C%D7%95%D7%9C

שיחה ופעילות:

בין הביצועים המוסיקליים של השיר יש שונות גדולה מאוד. (למשל בין המקצב והאופן שבו שרה את השיר אילנית לבין האופן והקצב ששר עמיר בניון).

איזה מהסגנונות מתאים לדעתכם יותר למילים? מדוע?

אילו תחושות אתם חשים במעבר שבין הקיץ אל הסתיו (בהתייחס או שלא בהתייחס לחגי תשרי שחלים בנקודת הזמן הזו)

אסוף את המעשים / מילים: איתמר פרת, לחן: נעמי שמר

השיר:

מילים:

אסוף את המעשים
את המילים והאותות
כמו יבול ברכה כבד משאת .

אסוף את הפריחה
אשר גמלה לזיכרונות
של קיץ שחלף בטרם עת .

אסוף את כל מראות פניה היפים
כמו את הפרי ואת הבר .
האדמה היא אפורה מתחת לשלפים
ואין לה עוד לתת לך דבר .

ואין יותר גבעול חולם על שיבולתו
ואין יותר נדרי ואסרי
רק הבטחת הרוח כי הגשם בעיתו
עוד יחונן את עפרה בתום תשרי.

להקת 'בצל ירוק':

<https://www.youtube.com/watch?v=XUR6jL3D6N8>

יהודית רביץ:

https://www.youtube.com/watch?v=0X_KP1o30m4

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/7176_%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99%20%D7%A9%D7%9E%D7%A8_%D7%90%D7%A1%D7%99%D7%A3.html

תווים:

בכתב ידו של המלחין הישראלי מאיר נוי, באתר הספרייה הלאומית:

http://bookreader.nli.org.il/NliBookViewer/?ie_pid=IE33523503#page/n276/mode/2up

אודות השיר:

איתמר פרת מספר על שירו: "אסיף":

<https://www.youtube.com/watch?v=c8SKmjLqOJk>

הצעה לשיחה ופעילות:

*אנו ממליצים לקיים את השיחה ואת הפעילות לפני שמדברים על השיר ומשמיעים את דבריו של המחבר: איתמר פרת, בכדי לאפשר לתלמידים לפרש אותו בדרכם שלהם.

- מה משמעות השיר בעיניכם?
- במה הוא עוסק?
- המחישו בצבעים את התחושות שהשיר מעלה בכם.

לאחר שנשמע את דבריו של היוצר: איתמר פרת, נשוחח עם התלמידים על הפער שבין כוונת המשורר לבין הפרשנות של השומעים:

- כיצד הפער הזה נוצר?
- באילו עוד מקרים הוא נוצר? האם רק בשירה?
- מה לדעתם צריך לעשות עם הפער הזה? האם נכון לנסות לצמצם אותו? האם חשוב לדעת "למה התכוון המשורר"? מדוע?

התחדשות / נעמי שמר ויובל דור

השיר:

מילים:

עייפות בלתי מוסברת
פיק ברכיים לא מובן
זו שעה שלא חוזרת
לעולם - אבל
בליבך אתה יודע
שמעבר לפינה
אהבה חדשה
ממתינה

אחרי החגים יתחדש הכל
יתחדשו וישבו ימי החול
האוויר, העפר, המטר והאש
גם אתה, גם אתה תתחדש

בגנך פורחים לפתע
בערבוביה גמורה
עץ החלומות
ועץ הדעת טוב ורע
הסתכל על כליך
שהשארית בחצר
הפטיש, הסולם, המעדר

אחרי החגים...

במסע שלא נגמר
בין שדות הצל ושדות האור
יש נתיב שלא עברת
ושתעבור
שעון החול, שעון חייך
מאותת לך עכשיו
למד-דלת, למד-הא, למד-וו.

אחרי החגים...

להקת הנח"ל:

<https://www.youtube.com/watch?v=AUUXIOZglBQ>

אקורדים:

<https://www.inn.co.il/Forum/Forum.aspx/t471242>

אודות השיר:

"פזמון השיר נקרא כטקסט של העצמה אישית, ויש בו עם כמה אזכורים מחכמת יוון העתיקה. המחשבה ש"אחרי החגים... יתחדשו וישבו ימי החול" מובנת וברורה. יש בוודאי משהו מרגיע לשוב לשגרה לאחר תקופה ארוכה של הפרת השגרה, והשיבה אל השגרה לאחר החגים תגרום לשגרה עצמה להתחדש.

שמר אינה מסתפקת בהתחדשות האדם, אלא ממשיכה ומפרטת שאחרי החגים יתחדשו גם 4 היסודות המרכיבים את העולם על פי המסורת היוונית: אוויר (רוח), עפר (אדמה) מטר (מים) ואש, ואולי רק אז יתחדש גם מושא השיר.

את הרוח והמטר ניתן להבין בקלות כתופעות אקלימיות המאפיינות את בוא החורף לאחר החגים. העפר מובן כמסמל את סוף הקיץ. אך מה תפקידה של האש בהתחדשות העולם אחר החגים? האם יש באש הזו משהו חיובי? האם כפינקס (עוף החול) צריכים העולם והאדם לעבור דרך האש כדי לצאת ממנה למחזור חיים חדש? שמר אינה עונה, היא רק מבטיחה שבסוף התהליך גם האדם עצמו יתחדש".

(מתוך המאמר של דויד פרץ על השיר בתרבותו)

לקריאה נוספת:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=ff9bfd7d-dab3-4d37-9a1f-028e6e30c4ed&lang=HEB>

הצעות לשיחה:

- "אחרי החגים יתחדש הכל" – במה אתם מרגישים שאתם מתחדשים בשנה זו?
- איזו תקופה אהובה עליכם יותר תקופת החגים או תקופת ימי החול, השגרתיים? מדוע?
- "יתחדשו וישבו ימי החול" – אילו רגשות מלוות אתכם כעת, בחזרה ל"ימי החול" ולשגרה היומיומית?

הצעה לפעילות:

- אנחנו סוגרים כעת את תקופת פתיחת שנת הלימודים ותחילת השנה העברית.
- כתבו לעצמכם ולחבריכם איחולים לקראת תחילתה של שגרת הלימודים.

גשם אחרון / אהוד מנור לחן יאיר רוזנבלום

השיר:

מילים:

גשם בוא, רד עלי ,
בוא כסה אותי עכשיו, אותי ואת ימי .
רד לאט, רד ושא אותי לים
אל נא אל תחדל לרדת לעולם ,
אל תחדל .

רד עכשיו, רד עלי
שא אותי ואת ימי, אל תוך הנעלם .

וענן, יחוג מעל ימי הים ,
חוג יחוג יומם וליל ,
חוג יחוג ורוח מיילל .
והים יגיע עד גגות תבל ,
ואין אוויר אין אש אין חול ,
ואור אחרון ייגוע בלאט בלי קול
וקץ לכל .

לילה בוא, רד עלי
בוא עטוף אותי עכשיו, עצום את שתי עיני .
רד לאט, את עין השמש האפל
שים ידך ביד הגשם הנופל, ונופל .

וענן, יחוג מעל ימי הים ...

גשם בוא, רד עלי ,
שא אותי ואת ימי, אל תוך הנעלם.

עברי לידר:

<https://www.youtube.com/watch?v=KxKANJdEHQg>

אבי פרץ:

<https://www.youtube.com/watch?v=4F7jyy1C0r0>

עמיר בניון:

<https://www.youtube.com/watch?v=FMr-dQhyza0>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/2143_%D7%92%D7%A9%D7%9D_%D7%90%D7%97%D7%A8%D7%95%D7%9F.html

הצעה לשיחה:

- מה מסמל הגשם לדעתכם בשיר?
- לאור תשובתכם זו – למה מייחל ומקווה המשורר שהגשם יעשה?
- אילו רגשות מעורר בכם השיר?
- האזינו לביצועים השונים של עברי לידר, אבי פרץ ועמיר בניון – מה התחושות שעולות בכם שעה שאתם מאזינים לכל אחד מהביצועים?
- שתפו את חבריכם: איזה מהביצועים קרוב ביותר ללבכם, והסבירו מדוע.

הצעה לפעילות:

השיר נכתב במקור לסרט הישראלי: "לופו בניו-יורק", הספר מספר על פולו אברמוביץ, אשר מתגורר בעוני בשכונת הצרפים בתל-אביב, ומתפרנס בדוחק מ"אלטע זאכן" שעה שהוא עובר בין בתי העיר עם הסוס והעגלה שלו. ללופו נהנה מחברתם של בני משפחתו: בתו רחל, בן זוגה עמוס, ובעיקר מבנם, הנכד שלו – רוני.

אלא שבשל שליחות דיפלומטית של עמוס, עוברים בני המשפחה לחוץ לארץ, ולופו נקרע מגעגועים אליהם, ובעיקר אל רוני.

חבריו של רוני משוק הפשפשים אוספים עבורו כסף לכרטיס טיסה לארצות הברית, בכדי שיוכל להיות עם בני משפחתו. וכשהוא מגיע לשם, באחד מן הימים, הוא מצטרף למשפחתו לכנס של דימפלומטים ופוגש שם למרבה הפלא את חברי ילדותו מנדל יעקובוביץ, שמשמש באותה העת כסגנטור של ניו-יורק. ומפגש זה מביא לידי כך שיעקובוביץ מאשר מענק סיוע למדינת ישראל.

השיר "גשם אחרון" (שבמקור נקרא "ענן לבן") נכתב כאמור עבור הסרט, הוא מלווה את לופו ברגע הפרידה הקשה, שבו עוזבים בני המשפחה של לופו לארצות הברית.

צפו בקטע מתוך הסרט:

https://www.youtube.com/watch?v=rMF3uO5_EJs

דקה: 31:00 עד דקה: 37:43

<https://www.youtube.com/watch?v=z-pBZUs8X9I>

- האם השיר, כפי שאתם פירשתם אותו, מתאים לדעתם לסצנה זו בסרט?

שיר לשלום / מילים: יענקל'ה רוטבליט, לחן: יאיר רוזנבלום

השיר:

מילים:

תנו לשמש לעלות
לבוקר להאיר
הזכה שבתפילות
אותנו לא תחזיר

מי אשר כבה נרו
ובעפר נטמן
בכי מר לא יעירו
לא יחזירו לכאן.

איש אותנו לא ישיב
מבור תחתית אפל
כאן לא יועילו לא שמחת הניצחון
ולא שירי הלל

לכן רק שירו שיר לשלום
אל תלחשו תפילה
מוטב תשירו שיר לשלום
בצעקה גדולה.

תנו לשמש לחדור
מבעד לפרחים
אל תביטו לאחור
הניחו להולכים.

שאו עיניים בתקווה
לא דרך כוונות
שירו שיר לאהבה
ולא למלחמות.

אל תגידו יום יבוא
הביאו את היום
כי לא חלום הוא
ובכל הכיכרות הריעו רק שלום.

לכן רק שירו שיר לשלום
אל תלחשו תפילה
מוטב תשירו שיר לשלום
בצעקה גדולה .

השיר תורגם גם לשפות רבות:

http://www.rotblit.co.il/shir_lashalom/shir_lashalom_he.htm

ביצוע:

סמיר שוקרי ומירי אלוני (ערבית ועברית):

<https://www.youtube.com/watch?v=gG3UuY3QsDc>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/1795_%D7%A9%D7%99%D7%A8_%D7%9C%D7%A9%D7%9C%D7%95%D7%9D.html

אודות השיר:

"כבר בעת החזרות של להקת הנחל עם הסולנית מירי אלוני התברר כי מדובר בשיר להיט, אך גם עורר עליו ביקורת. שר הביטחון משה דיין אהב את השיר ותמך בו, אך אלוף פיקוד המרכז באותה עת רחבעם זאבי ("גנדי") ראה בו שיר תבוסתני ואסר את כניסתה של להקת הנח"ל אל הבסיסים בפיקוד המרכז וכן אסר להשמיעו בפיקוד. כמוהו עשה גם אלוף פיקוד הדרום באותה עת - אריאל שרון. גם גורמים דתיים יצאו כנגד השיר וטענו כי הוא מטיף לכפירה דתית ומבטל את חשיבות התפילה. למרות הביקורות הפך השיר מהר מאוד לשיר מזוהה, כמעט ההמנון, של אנשים צעירים מתנועות השמאל.

ברביעי בנובמבר 1995 התקיימה בכיכר מלכי ישראל עצרת שבה הביעו מאות אלפים תמיכה בהסכמי השלום עם הפלסטינים, את המופע חתם 'שיר לשלום' בביצוע שרים וחברי כנסת, ובהם גם ראש הממשלה יצחק רבין. בסוף העצרת נרצח ראש הממשלה יצחק רבין, לאחר מותו התפרסמה תמונה המציגה את דף המילים של שיר לשלום שנשאר בכיסו של ראש הממשלה המנוח בעת שיצא מהעצרת, ולאחר הרצח נותר דף המילים ספוג בדמו של רבין".
(דויד פרץ, "שיר לשלום", תרבותו)

לקריאה נוספת:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=67e75694-4a0f-48dd-b847-cb3a16cee464&lang=HEB>

הצעה לשיחה:

"שיר לשלום" הפך בעקבות רצח ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין, לאחד משירי הזיכרון הבולטים של רבין, הן בשל קריאתו לשלום והן כיוון ששיר זה היה השיר שנישא בעצרת התמיכה בדרכו של רבין וממשלתו, אשר בסופה נרצח בידי מתנקש יהודי.

- מה דעתכם על המסר שנושא שיר זה? האם אתם מזדהים איתו?
- עיינו בשיר, ומצאו מילים שאיתם אתם מזדהים במיוחד או להפך מילים שמקוממות אתכם.
- בשיר נאמר: "אל תביטו לאחור, הניחו להולכים" – מה דעתכם על מסר זה? ומה אנו יכולים ללמוד מכך שלמרות שמסר זה מופיע בשיר, נבחר שיר זה להיות שיר זיכרון?
- "אל תגידו יום יבוא, הביאו את היום" – אילו מעשים לדעתכם ניתן לעשות בכדי לקדם את השלום: השלום בתוך הקהילה שלנו, העיר שלנו, החברה הישראלית, או בין מדינת ישראל ושכנותיה.

הצעה לפעילות:

"שיר לשלום" אומץ ברבות השנים על ידי תנועות פוליטיות בישראל. ואת עצרת תמיכה בממשלת ישראל בראשותו של יצחק רבין, ובהסכמי אוסלו שביקשה לקדם, שנערכה באור לי"ב חשוון תשנ"ו, 4.11.95, ואשר בסיומה נרצח ראש ממשלת ישראל בידי מתנקש יהודי, יגאל עמיר, חתמו המשתתפים בשירה משותפת של שיר זה. ובעקבות הרצח, קבל שיר זה מעמד מרכזי עוד יותר בהנחלת המורשת של ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין.

הוסיפו בית לשיר שיבטא את הערכים שלדעתכם חשוב לחזק לאור המקרה הנורא של רצח ראש ממשלה בישראל על רקע מחלוקת אידאולוגית.

תוכלו גם ליצור כרזה שמבטאת את מסר שחשוב שנלמד מיום הזיכרון לרצח רבין, וללוות את הכרזה הזו במילים מתוך השיר: "שיר לשלום".

המסע לארץ ישראל / מילים: חיים אידיסיס לחן: שלמה גרוניך

השיר:

מילים:

הַיָּרֵחַ מִשְׁגִּיחַ מֵעַל,
עַל גְּבִי שֶׁקֶה הָאֵכָל הַדָּל,
הַמְדַבֵּר מִתַּחְתֵּי, אֵין סוּפוֹ לְפָנַיִם
וְאִמִּי מִבְּטִיחָה לְאֹחֵי הַקֶּטְנִים:

עוֹד מְעַט, עוֹד קִצָּת,
לְהָרִים רַגְלִים,
מֵאֲמָץ אַחֲרוֹן לְפָנֵי יְרוּשָׁלַיִם.

אוֹר יָרַח, הַחֲזֵק מֵעַמֵּד,
שֶׁקֶה הָאֵכָל שְׁלֵנוּ אֶבֶד,
הַמְדַבֵּר לֹא נִגְמַר, יְלֻלוֹת שֶׁל תַּנִּים
וְאִמִּי מְרַגֵּיעָה אֶת אֹחֵי הַקֶּטְנִים:

עוֹד מְעַט, עוֹד קִצָּת,
בְּקִרְוֵב נִגְאָל,
לֹא נִפְסִיק לְלַכֵּת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

וּבְלִילָה תִקְפוּ שׁוֹדְדִים
בְּסִפְיָן, גַּם בְּחֶרֶב חֲדָה,
בְּמִדְבָּר דָּם אִמִּי, הַיָּרֵחַ עֲדִי
וְאִנִּי מִבְּטִיחָה לְאֹחֵי הַקֶּטְנִים:

עוֹד מְעַט, עוֹד קִצָּת,
יִתְגַּשֵּׁם הַחֲלוּם,
עוֹד מְעַט נִגִיעַ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

בְּיָרֵחַ דְמוּתָהּ שֶׁל אִמִּי
מִבִּטָּה בִּי; אִמָּא, אֵל תַּעֲלָמִי;
לוֹ הַיְתָה לְצִדִּי, הִיא הַיְתָה יְכוּלָה
לְשַׁכְנֵעַ אוֹתָם שְׂאֵנִי יְהוּדִי.

עוֹד מְעַט, עוֹד קִצָּת,
בְּקִרְוֵב נִגְאָל,
לֹא נִפְסִיק לְלַכֵּת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

עוֹד מְעַט, עוֹד קִצָּת,
לְהָרִים עֵינַיִם,
מֵאֲמָץ אַחֲרוֹן לְפָנֵי יְרוּשָׁלַיִם

שלמה גורניך ולהקת שבא:

<https://www.youtube.com/watch?v=Rj2gLr0PMII>

יונתן רזאל:

<https://www.youtube.com/watch?v=4Wsi1LIBPCw>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/2520_%D7%A9%D7%9C%D7%9E%D7%94_%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9A_%D7%9E%D7%A1%D7%A2_%D7%9C%D7%90%D7%A8%D7%A5_%D7%99%D7%A9%D7%A8_%D7%90%D7%9C.html

אודות השיר:

השיר מספר על קשיי העלייה של יהודי אתיופיה למדינת ישראל. "מבצע משה", המבצע הראשון בו הגיעו עולים רבים מאתיופיה לישראל, טמן בחובו קשיים בלתי נתפסים – כיוון שנאסר על היהודים לצאת מאתיופיה, היו הורים שנאלצו לשלוח את ילדיהם למסע ונשארו באתיופיה. אלה שיצאו למסע, מבוגרים וילדים, נאלצו לעבור דרך קשה ומלאה סכנות. רבים מהעולים מתו בדרך הארוכה. בשיר מתוארים קשיי המסע: הקשיים הפיזיים בהליכה האינסופית (המַדְבָּר לא נִגְמַר), הסכנות שארבו בדרך (וּבְלִילָה תִקְפוּ שׁוֹדְדִים), והקושי הנורא מכל – חוסר ההכרה ביהדותם של העולים על ידי הממסד הרבני (לו הִיְתָה לְצַדִּי, הִיא הִיְתָה יְכוּלָה / לְשַׁכְנַע אוֹתָם שְׂאֲנִי יְהוּדִי).

(מתוך הספרייה הווירטואלית של מט"ח)

לקריאה נוספת:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wEe2FeYXEIJJ:cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/9ECD1397-6194-40AD-BD7B-4AB1C2202986/200710/2754.docx+&cd=3&hl=iw&ct=clnk&gl=il>

אודות להקת שבא:

<http://www.shva-choir.co.il>

אודות שלמה גורניך:

http://www.shlomogronich.com/?page_id=44

הצעה לשיחה ופעילות:

האזינו לשיר או קראו אותו פעם נוספת, ובחרו מתוכו משפט אחד שמרגש אתכם במיוחד או שהוא משמעותי בעיניכם. שתפו את חבריכם בבחירה שלכם והסבירו אותה.

- המחישו באופן אומנותי את המשפט שבחרתם: בציור, הצגה, קומיקס וכדומה.

כתונת פסים / מילים: מאיר אריאל, לחן: ארקדין דוכין

השיר:

מילים:

לפני כמה וכמה שנות אלף
נפרדנו אני ואחי
הוא לכיוון של הקרירים האלה
אני לדרום מזרחי
יובלות על יובלות לא התראנו
ופתאום נפגשנו כאן
לא הכרנו כל כך השתננו
טוב שהשארנו סימן

מה הם עשו לך אתה בכלל לא דומה לי
בבכי צחק לי אחי
אתה לא נראה כל כך ישראלי
בטח שלא תנכי

כן, כל הצבעים עוד יזהירו
לכל הצדדים בעולם
לראות כולם את כולם
וכל הצדדים עוד יכירו
בגוונים השונים את עצמם
ויותר הצבעים לא יסתירו
אדם מאדם דם מדם

מי שמדבר צחקתי בכיתי למראה החיזור של אחי
למבטא המוזר שלו ביטא ביטא זה יותר תנכי ?
הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע
כל פס רוצה לקלף לי את העור
הו פסים פסים פסים שלי אני לא אשתגע
רק אתן לגוונים מעט אור

כן, כל הצבעים עוד יזהירו ...

פולנים התנפלו על מרוקו
רוסים נכנסו בתימן
מצרים חטפה מטורקיה
שבדרך תקעה את יוון
איך שביניהם הסתבכנו
כבר סופר אף כי לא יאומן
אבל למה את המלחמות הזרות שלהם משכנו
אחרי שהם שכחו אותנו מזמן מזמן
הו כתונת פסים שלי כל פס בי נוגע
כל פס רוצה לקלף לי את העור
הו פסים פסים פסים שלי
אני לא אשתגע לא אשתגע
רק אתן לגוונים מעט אור

כן, כל הצבעים עוד יזהירו ...

אמני ישראל:

<https://www.youtube.com/watch?v=SO8gyhp1WyQ>

אקודים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/751_%D7%9B%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%AA_%D7%A4%D7%A1%D7%99%D7%9D.html

אודות השיר:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=7f0d3b41-d796-4fbb-b68b-2be38d12ef21&lang=HEB>

הצעות לשיחה:

- בשיר מדובר על פסים שונים המרכיבים את עם ישראל – מבחינה עדתית. האם אתם חשים שגם בחיים שלכם עדיין קיימים ניכור, אפליה וכדומה – בין דם לדם?
- אילו עוד שסעים קיימים בחברה הישראלית (לא היהודית בלבד)? האם אתם חשים שהם הולכים ומעמיקים או הולכים ומתאחים?
- מהם המקומות האישיים שאתם נפגשים עם העמקת השסעים או האיחוי שלהם?

הצעות לפעילות:

צרו "כותנת פסים" שמבטאת את המגוון העדתי והתרבותי שיש בישראל. חשבו על החומרים, על הצבעים, ועל הסמלים שתשלובו בתוך "כותנת הפסים" הזו.

אשליות / מילים: דוד חלפון לחן: ניסים סרוסי

השיר:

מילים:

לגור בדירת פאר
לחשוב שאתה מיליונר
להתעורר אחר הצהרים
ליד נערה או שתיים

מכונית בצבע אדום
לשיר שירי אהבה ושלום
לטייל בחוצות העיר
להכריז אני ראש העיר

לא לעבוד לעולם
לא לשרת שום אדם
רק הראש בעננים
מטפס שם במרומים
אשליות

להפליג למרחקים
לשוט בכל הנמלים
לטייל בפאריס או ברומא
לחיות כמו קזנובה

אשליות, אשליות רבות
אך רובן אינן מתקיימות
שם אולי בחלומות
האשליות היפות מתגשמות

לא לעבוד לעולם...

ניסים סרוסי:

<https://www.youtube.com/watch?v=pftMWb3Ah4M>

רמי פורטיס, שלומי ברכה:

<https://www.youtube.com/watch?v=Gp1G8QkPS9M>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/1823_%D7%90%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%AA.html

אודות השיר:

"אדוני היקר, אני פגשתי אותם והם אינם נחמדים".

במשפט הזה סיכמה ראש הממשלה גולדה מאיר את דעתה על אנשי תנועת המחאה "הפנתרים השחורים" לאחר שנפגשה עמם. תנועת "הפנתרים השחורים" הוקמה בשכונת מוסררה בירושלים בשנת 1971 על ידי חבורה של תושבי שכונות עוני ומצוקה, רובם יוצאי עדות המזרח, שמחו על

"התעלמות הממסד מהבעיות החברתיות הקשות מאז קום המדינה". הפנתרים השחורים טענו לאפליה ממסדית ולקיפוח חברתי וכלכלי מתמשך של יוצאי עדות המזרח ואנשי השכונות. המחאה של הפנתרים השחורים התמקדה בהפגנות מחאה, אך לצדן התבצעו גם מעשים סימבוליים כמו "מבצע החלב", שבו גנבו אנשי הפנתרים בקבוקי חלב משכונת רחביה העשירה בירושלים, וחילקו אותם בשכונות עוני בעיר כשעליהם פתק שבו נכתב: "מבצע חלב לילדי שכונות העוני. ילדים אלה אינם מוצאים מדי בוקר מאחורי הדלת את החלב שהם זקוקים לו. לעומתם, יש כלבים וחתולים בשכונות העשירות שלהם יש חלב כל יום ובשפע."

על אף שניסים סרוסי והשיר אשליות אינם מזוהים ישירות עם תנועת הפנתרים השחורים, קל להבחין במילות השיר לסביבה ולרקע החברתי והכלכלי שהוביל להקמת התנועה. למעשה, שירו של סרוסי, שנכתב בשנת 1973, מאפשר לנו הצצה לחלק מהרעיונות, החוויות והתחושות שהולידו את תנועת הפנתרים השחורים ואת המחאה החברתית שהם הובילו".

"העיבוד המוזיקלי של השיר מתאפיין בנוכחות מופגנת של גיטרות חשמליות "כבדות" כצליל הרוק הכבד של התקופה, ובמקביל בכלי נשיפה מובהקים המסמנים הן את הצליל העשיר והן את ההשפעה של מוזיקת נשמה שחורה מארה"ב (בדומה למוזיקה של חברת התקליטים מוטאון). מבחינה מוזיקלית השיר מתנייד בעולם הפנטזיה, כאשר הפזמון מהווה הרחבה ומשיכה של המנגינה כלפי מעלה אל עבר אופק בלתי מושג. השימוש בכלי מהפכני כמו סינטיסייזר ה"מוג" כדי לבצע את קטע הסולו של השיר, מתכתב גם עם מסורת הרוק הפסיכדלית של ארה"ב (מוזיקה שחסידיה היו בעיקר אותם היפים ששרו על אהבה ושלווה), אך כמו שאר העיבוד, גם הוא מסמן חדשנות וחתרנות אל מול התכתיבים של המוזיקה הישראלית היפה והנקייה ששלטה בפסגת הזמר העברי באותן שנים".

(דויד פרץ, "אשליות", תרבותו)

לקריאה נוספת:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=84485aa7-6bfa-4ae1-ba42-7ba67b042583&lang=HEB>

הצעה לשיחה:

- מה בין אשליות לשאיפות?
- מהם הגורמים שהופכים "שאיפה" ל"אשלייה"?
- האם הגורמים האלו הם גורמים חיצוניים או פנימיים?
- האם יש דברים בחייכם שאתם שואפים אליהם, אך נדמה לכם שהשאיפה כבר נעשתה ל"אשלייה"?
- מה ניתן לעשות בכדי להפוך את ה"אשליות" חזרה ל"שאיפות"?
- השיר "אשליות" הוא שיר מחאה.
- חשבו כנגד מי וכנגד מה הוא מבקש למחות?
- מי לדעתכם יכול להזדהות עם שיר מעין זה במציאות החברתית שלנו כיום?

הצעה לפעילות:

צפו בתכנית "חדשות מהעבר" בפרק העוסק ב"פנתרים השחורים":
<https://www.youtube.com/watch?v=WEwEBbYb8Zg>

בעקבות התכנית תוכלו לערוך "כתבה" מימינו – ולתאר את הפערים החברתיים והעדתיים שאתם רואים לנגד עיניכם.

שווים / עילי בוטנר

השיר:

אתה לבן אני שחור ,
אני חשוך אתה באור
שמחמם כמו אמא ,
ושדואג לך .
אתה קטן אני גדול
אני רוצה אתה יכול
לרקוד, לצעוד קדימה .
להיות שלם בין אנשים .

ואולי יבוא יום ונהפוך שווים
אתה תהיה לי נחל ואני לך ימים
ונזרום ביחד עד אין סוף
שנייה לפני שקו החוף מגיע
שנייה לפני שקו החוף מגיע

אני בוכה אתה צועק
אני טועה אתה צודק
זאת הצגה שלנו ,
ואין קהל ואין במה .
אולי נשב ננוח ,
אתה, אתה .
אני, אני .
וגם תחלוף הרוח ,
ויעברו כל השנים .

ואולי יבוא יום...

עילי בוטנר ורן דנקר:

<https://www.youtube.com/watch?v=lf72w9CMB-I>

שפת הסימנים:

<https://www.youtube.com/watch?v=0RS2IZuQm9A>

אברימי רוט (חרדי) נתי שיש ואבירם שוקרון (דתיים):

<https://www.youtube.com/watch?v=URdDBLMooVc>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/2344_%D7%A9%D7%95%D7%95%D7%99%D7%9D.html

אודות השיר:

דברים שכתב עילי בוטנר בנוגע לקרע שעומד מאחורי כתיבת השיר:

https://docs.google.com/document/d/1hD56Fz8NNxwImYDH8nAeIVmccEl3_0RX-zcKtFhJtGY/edit

הצעה לשיחה:

- נתחו מאילו חלקים מורכבת החברה הישראלית.

- מיהם החלקים שלדעתכם אינם מקבלים מעמד ויחס שווה?
- מה ניתן לעשות בכדי לתקן את המצב הנוכחי?

הצעה לפעילות:

בעקבות ביצוע השיר "שווים" בשפת הסימנים, למדו יחד לשיר את השיר בשפת הסימנים.

מעוז צור / מרדכי (פייטן בן המאות ה-12 ו/או 13)

השיר:

מילים:

אָגְגִי בֶן הַמִּדְתָּא
וְנִהְיֶתָה לּוֹ לְפֹחַ וּלְמוֹקֵשׁ
וְגִאֲוֹתוֹ נִשְׁבְּתָה
רֹאשׁ יְמֵינִי נִשְׁאֲתָה
וְאוֹיֵב שְׂמוֹ מְחִיתָה
רַב בְּנֵי וְקִנְיֵי
עַל הָעֵץ תִּלְיֶת

יוֹנִים נִקְבְּצוּ עָלַי
אֲזֵי בְיָמַי חֲשָׁמְנִים
וּפְרָצוּ חוֹמוֹת מִגְדְּלֵי
וְטָמְאוּ כָּל הַשְּׂמֵנִים
וּמְנוֹתַי קִנְקְנִים
נִעֲשָׂה נֶס לְשׁוֹשְׁנִים
בְּנֵי בֵינָה יְמֵי שְׂמוֹנָה
קִבְּעוּ שִׁיר וְרִנְנִים

חֲשׂוֹף זְרוּעַ קִדְשֶׁךָ
וְקָרַב קֶץ הַיְשׁוּעָה
נִקְּמֵם נִקְּמֵת עֲבָדֶיךָ
מֵאַמֶּה הַרְשָׁעָה
כִּי אָרְכָה הַשָּׁעָה
וְאִין קֶץ לִימֵי הַרְעָה
דְּחָה אֲדָמוֹן בְּצֶל צֶלְמוֹן
הַקֶּם לָנוּ רוּעִים שְׁבָעָה

מְעוֹז צוֹר יִשׁוּעָתִי
לֶךְ נֹאֶה לְשִׁבְּחֵךְ
תִּכְוֹן בֵּית תְּפִלָּתִי
וְשֵׁם תּוֹדָה תִּזְבַּח
לְעֵת תְּכִין מִטְבַּח
מִצָּר הַמְּנַבֵּחַ
אֲז אֲגַמֵּר בְּשִׁיר מִזְמוֹר
חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ

רְעוֹת שְׁבָעָה נִפְשֵׁי
בְּיָגוֹן כַּחֲוֵי קָלָה
חַיֵּי מְרָרוּ בְּקִשֵׁי
בְּשִׁעְבוֹד מַלְכוּת עֲגָלָה
וּבְיָדוֹ הַגְּדוּלָה
הוֹצִיא אֶת הַסְּגָלָה
חֵיל פְּרָעָה וְכָל זָרְעוֹ
יָרְדוּ כְּאֶבֶן בַּמִּצּוּלָה

דְּבִיר קִדְשׁוֹ הִבְיֵאֵנִי
וְגַם שֵׁם לֹא שִׁקְטֵתִי
וּבֹא נוֹגֵשׁ וְהַגְּלֵנִי
כִּי זָרִים עֲבַדְתִּי
וְיִין רַעַל מִסְכֵּתִי
כַּמְעַט שִׁעְבַרְתִּי
קֶץ בְּכָל זָרְבָבֶל
לִקְץ שְׁבָעִים נוֹשְׁעָתִי

כָּרוֹת קוֹמַת בְּרוּשׁ בְּקֶשׁ

אביהו מדינה:

https://www.youtube.com/watch?v=ASnG_XjNII

הפילהרמונית הישראלית:

https://www.youtube.com/watch?v=AQv_quxqmCo

תווים ואקורדים:

<http://www.zemereshet.co.il/enlarge.asp?src=UserFiles/Image/maoz.jpg>

אודות הפיוט:

פירוש מילולי:

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4164726,00.html>

אודות השיר והמנגינה העממית:
<http://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=917>
(באמצע העמוד)

הצעה לשיחה:

השיר הבא שבו נעסוק הוא "אנו נושאים לפידים". שני שירים אלו – ששניהם מלווים כיום את חג החנוכה, מגלמים שתי תפיסות עולמם מנוגדות: תפיסת עולם המושתתת על אמונה באלוהים המנהיג את העולם, ותפיסת עולם המושתתת על שמייים ריקים מאלוהים, והאדם שמנהיג את העולם.
אנו מציעים לערוך את השיחה המובאת בעמוד הבא, בעקבות הלימוד, ההאזנה והשירה של שני השירים.

הצעה לפעילות:

לכתוב בית נוסף למעוז צור – שישקף את נקודת הזמן ההיסטורית שבה אנו נמצאים, כפי שכל אחד ואחת רואה אותה.

אנו נושאים לפידיים / מילים: אהרון זאב, לחן: מרדכי זעירא

השיר:
מילים:

אנו נושאים לפידיים
בְּלִילוֹת אֶפְלִים.
זֹרְחִים הַשְּׁבִילִים מִתַּחַת רַגְלֵינוּ
וּמִי אֲשֶׁר לֵב לוֹ
הִצְמֵא לְאוֹר-
יִשָּׂא אֶת עֵינָיו וְלָבוֹ אֲלֵינוּ
לְאוֹר וַיָּבֹוא!

נֵס לֹא קָרָה לָנוּ-
פֶּךְ שֶׁמֶן לֹא מִצָּאנוּ.
לְעֵמֶק הַלְּכָנוּ, הִהָרָה עָלֵינוּ,
מֵעִינֹת הָאוֹרוֹת
הַגְּנוּזִים גְּלֵינוּ.

נֵס לֹא קָרָה לָנוּ-
פֶּךְ שֶׁמֶן לֹא מִצָּאנוּ.
בְּסֹלֶעַ חֲצַבְנוּ עַד דָּם-
וַיְהִי אוֹר!

דודו זכאי:

<https://www.youtube.com/watch?v=t0cnRoZy0Hw>

מקהלת גברים:

<https://www.youtube.com/watch?v=-1V3SUGkYoc>

תווים:

http://www.zemereshet.co.il/enlarge.asp?src=UserFiles/Image/anu_nosim_lapidim.jpg

אודות השיר:

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%A0%D7%95_%D7%A0%D7%95%D7%A9%D7%90%D7%99%D7%9D_%D7%9C%D7%A4%D7%99%D7%93%D7%99%D7%9D

הצעה לשיחה:

המשפט: "נס לא קרה לנו, פך שמן לא מצאנו" עומד בניגוד גמור לעמדה הדתית, המשתקפת בין היתר בתפילת על הניסים (תפילה שנקבעה במסורת לימי חג הפורים וחנוכה, ובימינו יש האומרים אותה אף ביום העצמאות ויום ירושלים):
"על הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנְּפִלְאוֹת וְעַל הַנְּחֻמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמֵים הָהֵם בְּזַמַּן הַזֶּה".

- **האם אתם מאמינים באלוהים? האם אתם מאמינים בהשגחה אלוהית? האם אתם מאמינים בניסים?**

כשם שהבריות [בני האדם] רגילים לכנות בשם "ידעה אלוהית" את הידיעה שהיא נעלה מהשגתו של אדם, כך רגילים הם לכנות בשם "מעשה אלוהי" [נס] את המעשה שסיבתו אינה ידועה להמון העם. כי המון העם חושב, שכוח אלוהים והשגחתו מתגלים במלוא הבהירות בשעה שהוא רואה שנתרחש בטבע דבר מה שאינו מצוי, הסותר את השקפתו המורגלת על הטבע [כלומר נס הוא חוסר הבנה שלנו את הטבע, אך הוא לא באמת חורג מן הטבע].

(ברוך שפינוזה, מאמר תיאולוגי-מדיני)

- **האם אתם מזדהים עם עמדתו של שפינוזה? מדוע?**

קיימות 2 דרכים לחיות את חייכם:
האחת – כאילו שום דבר אינו נס.
האחרת – כאילו הכל נס!

(אלברט איינשטיין)

- **מה דעתכם על דבריו של אלברט איינשטיין?**

הצעה לפעילות:

- יצירת לפיד – על פי ההוראות שבסרטון, ועל גביו כתבו תחום שהייתם רוצים להוסיף בו אור (בחייכם האישיים, המשפחתיים, הקהילתיים או הלאומיים).

אומרים ישנה ארץ / מילים: שאול טשרניחובסקי, לחן: נעמי שמר; לחן: שלמה ארצי

השיר:

<p>מילים – נוסח ב:</p> <p>אומרים: ישנה ארץ, ארץ שכורת שמש איה אותה ארץ, איפה אותה שמש?</p> <p>אומרים: ישנה ארץ, עמודיה שבעה, שבעה כוכבי-לכת צצים על כל גבעה.</p> <p>נכנס כל הנכנס פגע באח כהגמלו פורש אליו שלום ואור לאיש וחסם לו</p> <p>אים: אותה ארץ, כוכבי אותה גבעה? מי ינחנו דרך יגיד לי הנתיבה?</p> <p>כבר עברנו כמה מדברות וימים כבר הלכנו כמה כוחותינו תמים</p> <p>כיצד זה תעינו טרום הונח לנו אותה ארץ שמש אותה לא מצאנו</p> <p>אולי כבר איננה? ודאי נטל זיוה. דבר בשבילנו אדני לא צוה.</p>	<p>מילים – נוסח א:</p> <p>אומרים: ישנה ארץ, ארץ רות שמש... איה אותה ארץ, איפה אותו שמש?</p> <p>אומרים: ישנה ארץ, עמודיה שבעה, שבעה כוכבי-לכת צצים על כל גבעה.</p> <p>ארץ – בה יקים כל אשר איש קוה, נכנס כל הנכנס – פגע בו עקיבא.</p> <p>"שלום לה, עקיבא! שלום לה, רבי! איפה הם הקדושים, איפה המכבי?"</p> <p>עונה לו עקיבא, אומר לו הרבי: "כל ישראל קדושים, אתה המכבי!"</p> <p>"כל ישראל קדושים, אתה המכבי! אתה המכבי!"</p>
--	--

נעמי שמר:

<http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=738&wrkid=110>

שלמה ארצי:

<http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=975&wrkid=109>

ביצוע השיר במנגינה של נעמי שמר:

<https://www.youtube.com/watch?v=fSINskcBJsY>

ביצוע השיר במנגינה של שלמה ארצי:

<https://www.youtube.com/watch?v=SKMdUcDVOCA>

אקורדים:

נעמי שמר:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/3185_%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99%20%D7%A9%D7%9E%D7%A8-%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%A8%D7%99%D7%9D%20%D7%99%D7%A9%D7%A0%D7%94%20%D7%90%D7%A8%D7%A5.html

שלמה ארצי:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/3186_%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%A8%D7%99%D7%9D_%D7%99%D7%A9%D7%A0%D7%94_%D7%90%D7%A8%D7%A5.html

אודות השיר:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=77cd1d2b-8ab9-4a63-a2f7-f82560bef3db&lang=HEB>

הצעה לשיחה:

- מהי השקפת העולם העומדת ברקע של כל אחד מהשירים?
- עם איזה מהשירים אתם מזדהים יותר? מדוע?
- כיצד אתם מסבירים את העובדה שאדם אחד הוא המחבר של שני שירים כה שונים במהותם?

- מה הדבר מלמד אותנו על השקפות העולם של בני אדם?
- כיצד אתם רואים את הקשר שבין בחירת הנוסח המילולי ללחן שהלחינו כל אחד מהיוצרים: שלמה ארצי ונעמי שמר? האם כל אחת מהמנגינות מתאימה למילים שנבחרו? האם המנגינות מצליחות לשקף את הפער הקיים בין שתי הגרסאות של השיר?

הצעה לפעילות:

בחרו את הבתים מתוך השיר שאיתם אתם מזדהים, והקריאו אותם או הלחינו אותם באופן שישקף את השקפת העולם שעומדת ביסוד הבחירה שלכם (עמדה פסימית, אופטימית, מאמינה, מאוכזבת מהאמונה, וכדומה).

שלום לתמימות / רונית שחר

מילים:

שלום לתמימות
למדתי גם אני לשקר
לא יקרה לי דבר אחרי שאמות
אין בסוף עולם אחר
למדתי גם אני לשקר
לא יקרה לי דבר אחרי שאמות
אין בסוף עולם אחר

קבעתי פגישה עם איזה איש חכם
אמר לי שאני כועסת
לא את הכל הבנתי שם
בסוף הוא לקח את הכסף
חשבתי לעצמי שבטח גם הוא מחפש את השקט
שגם אצלו יש איזה בלאגן
שזה עושה לו טוב שאני מיאשת

שלום לתמימות
למדתי גם אני לשקר
לא יקרה לי דבר אחרי שאמות
אין בסוף עולם אחר
למדתי גם אני לשקר
לא יקרה לי דבר אחרי שאמות
אין בסוף עולם אחר

היו לי כמה חברים
רצו שאחזור לאלוהים
לא מוותרת על חטאים
כי בדרך כלל באים לי משם השירים
חשבתי לעצמי שבטח גם הם לא משוכנעים
שזאת האמת שגם זה נכון
הם רוצים ממני ביטחון

שלום לתמימות
לא מאמינה יותר
לא מאמינה יותר
חשבתי לעצמי שגם אצלו יש איזה בלאגן
חשבתי לעצמי, או או.....לא מאמינה יותר

שלום לתמימות

רונית שחר:

<https://www.youtube.com/watch?v=3abbPLBBM7M>

רונית שחר והלקה: "קטיפה שחורה":

<https://soundcloud.com/black-velvet-il/shalom-latmimut-ronit-shahar>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/3116_%D7%A8%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA%20%D7%A9%D7%97%D7%A8-%D7%A9%D7%9C%D7%95%D7%9D%20%D7%9C%D7%AA%D7%9E%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%AA.html

אודות:

<http://www.tapuz.co.il/blogs/viewentry/879081>

הצעה לשיחה:

- שם השיר: "שלום לתמימות" מרמז על כך שהאמונה (באלוהים, בשכר ועונש, בעולם הבא וכדומה) היא תמימות. האם אתם מסכימים עם עמדה זו?
- בשיר מציגה רונית שחר עמדות שמקובל לכנות אותם "חילוניות": אי אמונה בשכר ועונש שמיימי, אי אמונה בעולם הבא וכדומה. האם אתם מאמינים באלוהים, בשכר ועונש, בעולם הבא וכדומה? מדוע?
- בשיר מציגה רונית שחר תפיסת עולם חילונית (לאו דווקא אתאיסטית – כלומר כזו שאינה מאמינה באלוהים). האם אתם מזדהים עם העמדה שלה?
- במילים: "חשבתי לעצמי שבטח גם הם לא משוכנעים / שזאת האמת שגם זה נכון / הם רוצים ממני ביטחון" – מביעה רונית שחר עמדה לפיה רבים מהמאמינים סביבה, שמנסים לגרום לה להאמין, לא עושים זאת כי הם עצמם מאמינים באמת, אלא כי חברתית זה מייצר תחושת ביטחון. למה לדעתכם היא מתכוונת?
- האם אתם מרגישים שהסביבה, החברים או המבוגרים – הורים ומורים, מכוונים אתכם למקום מסוים ביחס לאמונה באלוהים?

הצעה לפעילות:

צפו בסרטון שבו מדבר הפיזיקאי הנודע סטיבן הוקינג על אלוהים ועל האמונה:

<https://www.youtube.com/watch?v=6NTHaehFFXs>

- האם אתם מזדהים עם עמדתו?

מודה אני / מילים: אבי אוחיון לחן: אסף צרויה

השיר:

מילים:

מודה אני כל בוקר
שהחזרת את נשמת
מודה אני על בגד
שהנחת על גופי
שלא יהיה לי קר אתה שומר עליי

מודה אני כל בוקר
על האור על עצם היותי
מודה אני על לחם
שהנחת לשולחני
שלא אהיה רעב שלא אדע כאב

על אין ספור חיוכיי מודה אני
על כל כישרונותיי ועל כל שיריי
את כולם אקדיש לך
דע לך דע לך שמודה אני לך

אצעק לך אדיר שמך אלייך אקרא יה
לך חיי לך ליבי ותודתי
אליך אקרא יה אליך אקרא יה

מודה אני כל בוקר
על כוחי על אבי ועל אמי
מודה אני על גשם שנתת בשדותיי
לדאוג לאוהביי נתת לי חיי

על יום המנוחה מודה אני
על שפע וברכה על המשפחה
כל כולי רק בזכותך
דע לך דע לך שמודה אני לך

אצעק לך אדיר שמך אלייך אקרא יה
לך חיי לך ליבי ותודתי
אליך אקרא יה אליך אקרא יה

על כל כישלונותיי מודה אני
על אכזבותיי פחדיי ומכשוליי
הם כולם לטובתי
אין אחר בליבי רק לך מודה אני

עומר אדם ומשה פרץ:

<https://www.youtube.com/watch?v=aLBaJhm--cl>

עומר אדם – צרפתית:

<http://www.mizrahit.net/%D7%A2%D7%95%D7%9E%D7%A8-%D7%90%D7%93%D7%9D-%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%94-%D7%90%D7%A0%D7%99-%D7%92%D7%A8%D7%A1%D7%94-%D7%91%D7%A6%D7%A8%D7%A4%D7%AA%D7%99%D7%AA>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/5758_%D7%A2%D7%95%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%93%D7%9D-%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%94%D7%90%D7%A0%D7%99.html

אודות השיר:

ראיון עם עומר אדם הנוגע בעיקר לאמונה:

http://www.mako.co.il/spirituality-popular_culture/overexposed/Article-56414b16eaa9341006.htm

הצעה לשיחה:

- האם הסרטון שבו התעטפו עומר אדם ומשה פרץ בטליתות – הפתיע אתכם? מדוע?
- האם עומר אדם ומשה פרץ הם דתיים? האם הם חילוניים?
- מה מגדיר אדם כ"דתי", "חילוני" או כ"מסורתי" בעיניכם?
- מדוע יש צורך בהגדרות האלו? מהם החסרונות של הגדרות שכאלו?

הצעה לפעילות:

ערכו רשימת שירים שאתם מכירים שמשתקף מהם במישרין או בעקיפין אמונה באלוהים, ולצד שירים אלו ערכו רשימת שירים שמשתקף מהם עמדה חילונית (אתאיסטית, המנוגדת לאמונה וכדומה).

- האם הרשימות שערכתם שוות או שיש פער לטובת אחד מן הצדדים?
- כיצד אתם מסבירים זאת?

תפילת החילוני / קובי אוז

השיר:

מילים:

אבא הוי אב הרחמן
ה'ה לי ידיד נפש נאמן
רפד ליבי באמונתך
תן בי יראה למשמע שמך

לא עשיתי לי רב וחוקותיי הן אלתור
כשאני במצוקה אני לוקח כדור
מאוד התקדמתי (מוצאי מקופים)
ובכל חולשותיי אשמים ההורים
ואין איזה תלם
רק כביש מהיר רב מסלולי
המוביל לקניון הכללי
ואם נס מתרחש זה לגמרי לגמרי סתמי
לא נגרם בגללי

אבא הוי אב הרחמן
ה'ה לי ידיד נפש נאמן
רפד ליבי באמונתך
תן בי יראה למשמע שמך

כך התפללתי במניין יהודים
לצידי חרדי רעד געש פחדים
כי למען השם הוא רובוט שיטתי
מיזעע כמותי, מבורך ילדים
לידנו דתי לאומי שסוגד לעפר
ומרוב התפלשות בעבר
מתהלל החוגר כמשיל חגורו
וכולנו חיים על חרבו
עולה ושמש מעוטר חטוטרת
רפורמי בשינוי האדרת או בשינוי הגברת
מסורתי ונערו, חתן גיל המצוות
כוזרים חשוכי ממתקים

מאחור יש רחש ולחש חופשי
מטפחות ופאות ועיצוב מספרות
כי מעבר פרגוד רם הקול החושי
קם הקול הנשי
של הלא נספרות

רבן יוחנן בן זכאי בכה מלמעלה מצער, אולי משמחה
והגשם ירד או דמעה הוא מחה .
מליבי נפלטה אנחה ,
כולם תלמידך פטיש החזק, נר ישראל, עמוד הימיני
ברך את בניך מכל הגוונים גם דתי גם חילוני !

אבא הוי אב הרחמן
היה לי ידיד נפש נאמן
רפד ליבי באמונתך
תן בי יראה למשמע שמך

קובי אוז:

https://www.youtube.com/watch?v=t8vHT_RsQpc

אודות השיר:

קובי אוז מספר על הרקע שמאחורי השיר:

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3851285,00.html>

אורי הייטנר מנתח את השיר ואת המסר שהוא מבקש להעביר:

<http://israblog.nana10.co.il/blogread.asp?blog=272685&blogcode=11899280>

הצעה לשיחה:

- "תפילת החילוני" – האם המושג הזה נראה בעיניכם מושג שיש בו סתירה פנימית, או לא? הסבירו.
- האם דמות החילוני שעולה מבין השורות של שירו של קובי אוז היא דמות החילוני כפי שאתם מתארים אותה?
- האם דמות זו דומה לדמות החילונית שעולה מהשיר של רונית שחר (מהמפגש הקודם)?
- מה לדעתכם המסר שמבקש קובי אוז להעביר בשיר הזה?
- מה החשיבות של המסר הזה?
- מה החסרונות של מסר מעין זה?

הצעה לפעילות:

קובי אוז מתאר דמויות שונות בשירו, בעלות זהויות יהודיות מגוונות. מה דעתכם על האופן שבו הוא מציג כל אחת מהדמויות? האם הדמויות היהודיות כולן, על המגוון הרחב שלהן, מופיעות לדעתכם בשיר?

כתבו מכתב לקובי אוז, בו תתארו את תחושתכם לנוכח התחושות שהשיר עורר בכם, והשקפתכם ביחס לדמויות השונות שהציג, או שלא הציג, בשיר זה.

שתלתם ניגונים / מילים: פניה ברגשטיין; לחן: דוד זהבי

השיר:

המילים:

שְׁתַּלְתֶּם נְגוּנִים בִּי, אִמִּי וְאָבִי,
נְגוּנִים מְזֻמָּרִים שְׂכוּחִים.
גְּרַעֲיִנִים; גְּרַעֲיִנִים נִשְׁאֵם לְבָבִי—
עֲתָה הֵם עוֹלָיִם וְצוּמְחִים.

עֲתָה הֵם שׁוֹלְחִים פְּאֲרוֹת בְּדָמִי,
שְׂרָשִׁיָהּ בְּעוֹרְקֵי שְׁלוּבִים,
נְגוּנִיהָ, אָבִי, וְשִׁירָהּ אִמִּי,
בְּדָפְקֵי נְעוּרִים וְשָׁבִים.

הִנֵּה אֲאֲזִין שִׁיר עֲרָשִׁי הַרְחוּק
הַבִּיעַ פִּי אִם אֵלַי בַּת.
הִנֵּה לִי תִזְהַרְנָה בְּדַמְעַ וְשָׁחוּק
"אֵיכָה" וְזִמְרֹת שֶׁל שְׁבֵת.

כָּל הֶגְהָ יִתֵּם וְכָל צְלִיל יֵאָלֵם
בִּי קוֹלְכֶם הַרְחוּק כִּי יְהוּם.
עֵינֵי אֶעֱצֵם וְהֵרִינִי אֶתְכֶם
מֵעַל לְחֶשְׁכַת הַתְּהוּם.

ביצוע:

יהודית רביץ ויעקב רביץ:

https://www.youtube.com/watch?v=C_yuDe2b3Gc

מרגלית צנעני:

<https://www.youtube.com/watch?v=TvE9PO0rBU8>

הפייטן חיים ולק:

https://www.youtube.com/watch?v=3dBdMiT_icM

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/5930_%D7%94%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%98%D7%A8%D7%95%D7%9F_%D7%A0%D7%99%D7%92%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D.html

אודות השיר והמשוררת:

המשוררת, פניה ברגשטיין נולדה בשנת 1908 בפולין. בשנות העשרים לחייה עלתה לארץ והתיישבה בקיבוץ גבת. כיוון שהייתה לה מחלת לב קשה היא לא יכלה לעבוד בכל עבודת המשק והחקלאות, ולכן עבדה בחינוך, בעריכת עלון הקיבוץ וכן במחסן הבגדים. בין עבודותיה היא גם כתבה סיפורים ושירים – לילדים ומבוגרים. שיריה לילדים הם מהשירים המפורסמים ביותר בספרות הישראלית: "בוא אלי פרפר נחמד" "האוטו שלנו..." ועוד רבים אחרים. בדומה לרבים מבני דורה, בעקבות השואה, היא איבדה את מרבית בני משפחתה שנותרו בגולה, שעה שהיא חיה בארץ ישראל, והדבר ניכר ביצירות רבות מיצירותיה.

*

<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%99%D7%A7%D7%A8%D7%95%D7%92%D7%A8%D7%A4%D7%99%D7%94>

ילד מאומץ / סטטיק (לירז רוטו)

השיר:

מילים :

אני צריך להוריד איזה אבן מהלב עכשיו
אבן כבדה, אבן שאיתי שנים
לא רציתי להתעמת עם זה עד עכשיו
אבל זה הזמן

אסיר תודה אבל אחרי הכל אסיר בתוך עצמי
כלוא בכלא לא קיים אני חוקר שם מי אני
מנסה למצוא תרופה טובה לכעס הפנימי
וכשהכל חוזר אליי נהיה יותר עצבני
תגידו לי מי אני? מה אני? מאיפה הגעתי?
תגידו לי מי הורי? מהו שמי? ואיפה נולדתי?
כמה שאלות שנשאלות ללא תכלית
שאלות שמקעקעות עליי תקווה בוסרית
בוכה על כרית מתחת לשמיכות במיטה
"מה העדה שלך?" היו שואלים בכיתה
ואני הייתי היחיד שלא יכל לענות
אני נזכר, נהיה לי קר ושוב יורדות הדמעות
הלב שלי הוא כלוב, ממנו אי אפשר לצאת
כואב וגם עצוב כשאתה חי ללא אמת
זאת הרגשה שאי אפשר לגרום לכם להבין
זו לא אשמתי שכרתו לי את אילן היוחסין

[פזמון]

זכרונות
נעלמו מאלבום תמונות
ועוברות להן העונות
יש למה לחכות

רואה איך זכרונות
(מי זאת אמא? איפה היא?)
נעלמו מאלבום תמונות
(אמא? את פה איתי?)
ועוברות להן העונות
(מי זה אבא איפה הוא?)
(חכה ל18 וזה כל מה שהם אמרו)

יש לי חברים שתומכים בי, ידידות אוהבות
יש לי אח וחברה שעוזרים בצרות
למזלי אני גם מצאתי מה שאמרו מזמן שאין
הורים שלא ילדו אותי ובכל זאת קוראים לי בן
לא חסר לי אבל יש לי בעיה, מבינים?
איפה אני נעלמתי במעגל החיים?
אני נבלעתי בשממה שאפילו לא קיימת
אני נחשב אדם בריא אבל עם נפש מדממת
חושב עם עצמי, ומפתח דיאלוג
רוצה עזרה שלא יכולה לבוא מפסיכולוג
הוא לא יודע מה עברתי, לא מכיר ת'הרגשה

הוא לא יודע שמולי יש החלטה קשה
ואם אין מי שיעזור אז איך ת'בעיה נפתור
כי יש כל כך הרבה לפתור שכבר נגמר לי איך לספור
את כל מחשבותיי אני מכניס לארגז
עד ה-8.12.08 לא קיים לירז

[פזמון]

זכרונות
נעלמו מאלבום תמונות
ועוברות להן העונות
יש למה לחכות

רואה איך זכרונות
(מי זאת אמא? איפה היא?)
נעלמו מאלבום תמונות
(אמא? את פה איתי?)
ועוברות להן העונות
(מי זה אבא איפה הוא?)
(חכה ל-18 וזה כל מה שהם אמרו)

עונה לשם לירז אבל לא יודע מה הוא שמי
יודע איך אני נראה אבל לא בטוח מי אני
מלא חיים, אבל מלא סדקים, אתם מבינים אותי?
איך כל כך הרבה דברים עוברים על ילד בגילי?
מנסה להתעלם הכל חוזר כמו קלטת
מקיא את הכאב אבל אוכל שוב את הסרט
יודע שיכל להיות הרבה יותר גרוע
אני אומר לאל תודה אבל עדיין נשאר פצוע
בנשמה יש לי דלקת על הלב יש לי צלקת
התקווה פשוט נמחקת האמת שלי נסדקת
באוזניים היא שורקת בפנים לי יורקת
אוטוטו יבוא היום ואני עדיין יושב בשקט
כמה אפשר לסחוב בתוכך פצצת זמן?
אומרים שאנלא מוכן, חשבתי שכן, זה לא מובן
מחכה לתגמול, כי כבר נתתי הקרבה
בעוד שאני חונק את עצמי עם חוט המחשבה

[פזמון]

זכרונות
נעלמו מאלבום תמונות
ועוברות להן העונות
יש למה לחכות

רואה איך זכרונות
(מי זאת אמא? איפה היא?)
נעלמו מאלבום תמונות
(אמא? את פה איתי?)
ועוברות להן העונות
(מי זה אבא איפה הוא?)
(חכה ל-18 וזה כל מה שהם אמרו)

[אאוטרו]

זכרונות
(מי זאת היא? מי זה הוא?)
נעלמו מאלבום תמונות
ועוברות להן העונות
יש למה לחכות
(חכה ל18 וזה כל מה שהם אמרו)
רואה איך זכרונות
(כן זה כל מה שהם אמרו)
נעלמו מאלבום תמונות
(הזמנים שעברו)
ועוברות להן העונות
יש למה לחכות
(חכה ל18 וזה, וזה כל מה שהם אמרו)
זכרונות

ביצוע:

סטטיק:

<https://www.youtube.com/watch?v=EE0y5oAtwh8>

אודות השיר:

בראינות שונים שהעניק 'סטטיק' (לירז רוסו) הוא סיפר על סיפור חייו: הוא אינו יודע מה מוצאו ומי הם הוריו הביולוגיים כי מעולם לא פתח את תיק האימוץ. הוא הסביר שנמנע מלעשות זאת כיוון שהוא מרגיש בכל ליבו שהוריו המאמצים הם הם ההורים שלו, הורים במלא מובן המילה, ולכן הוא סבור שלחפש אחר הוריו "האמיתיים" יהיה פגיעה בעצמו כמו גם בהורים שלו.
לצד האהבה הגדולה להוריו, ותחושת ההשלמה עם חייו כפי שהם התפתחו, בשיר שלפנינו משמיע סטטיק קול אחר, שאולי בתקופות אחרות בלט אצלו יותר, או שהוא נוגע ומשקף את תחושותיהם של ילדים מאומצים אחרים שקשה להם יותר להשלים את מציאות החיים שלהם.
על כל פנים, השיר מבטא בכאב רב את תחושת הניתוק, את התחושה שאינך יודע לגמרי מי אתה, מה הסיפור שלך.

הצעות לפעילות:

בעקבות האזנה לשיר 'ילד מאומץ' נבקש מהתלמידים לכתוב קטע ראפ משלהם, על אותו הקצב של השיר, שבו הם יבטאו את היחס שלהם לבית שלהם, להורים, למשפחה – על הדברים הטובים והדברים הפחות טובים.
נזמין את החברים לשתף ולהקריא, אולם כיוון שהדברים עשויים להיות אישיים מאוד, יש בהחלט מקום לתת לתלמידים שלא לשתף.

הצעות לשיחה:

מעבר לעיסוק בתוכן השיר, אנו מציעים לשוחח עם התלמידים גם על האופי השונה של מהשירים של 'סטטיק ובן-אל' שבזכותם התפרסמו השניים, כמו: ברבי, זהב, טודו בום ואחרים.
השונות באה לידי ביטוי גם בנושא של השיר: בחירה בנושא כבד ולא פשוט במקרה הזה, לעומת נושאים קלילים יותר בשירים הפופולריים יותר.
השונות באה לידי ביטוי גם בסגנון המוסיקלי: במקרה של השיר שלפנינו מדובר בראפ, מוסיקה שההקשר התרבותיים שלה הם של זעם, כעס, ביקורת כנגד בעלי הכוח והמעמדות החזקים בחברה וכדומה, אל מול הסגנון של מוזיקת הפופ, שההקשר התרבותי של סגנון זה הוא של מוסיקה קלילה ונינוחה, שמלווה את ריקודים והרקדות, ופחות מנסה לגעת בנושאים חברתיים כאלה ואחרים.
השונות באה לידי ביטוי גם בהפקה שסובבת סביב השיר: בעוד ששירי הפופ יצאו בליווי של קליפ מושקע, צבעוני וסוגני, כאן השיר עומד ערום מהבחינה הזו – מילים ומוסיקה בלבד (כמובן שזמן הוצאת השיר משחק תפקיד מכריע גם בהיבט הזה, ואולם אפשר היה לדמיין חזרה אל השיר הזה בתקופה מאוחרת יותר והוצאתו כקליפ, אולם נראה שאין זה מקרה שהדבר לא נעשה).

לאור ההשוואה הזו, מעניין לשאול – מה אנחנו יכולים ללמוד על עצמינו כחברה, שצורכת בעיקר את שירי הפופ – להם יש עשרות מילוני צפיות, אל מול השיר "ילד מאומץ" שזכה רק למאות אלפי צפיות בלבד?

את הדיון אפשר להרחיב בעקבות האזנה לשירו של שלמה גרוניך - "שירים פשוטים":

<https://www.youtube.com/watch?v=B82VabpegsA>

מילים:

כולם רוצים שירים פשוטים
שירים בשני אקורדים
כולן דורשות מילים פשוטות
שלא אומרות לי שום דבר .

יוצאים לרקוד רוצים לשמוח
לא לחשוב יותר מידי
לשיר בשני קולות
שעם ישראל עוד חי .

כולם יושבים בבית קפה
מאזינים לרדיו
וכל השעה החדשות
אחר כך יש פרסומות .
(ככה זה)

שומרים על כושר גבוה
זורקים עיתון וקונים חדש
רואים משחק השבוע
ונפגשים עם כולם בשבת
במסיבה בשכונה .

כולם רואים שעה טובה
ומוחאים כפיים
אך השעה היא די רעה
תראו איך שאני נראה .

רוצה לבכות רוצה לצרוח
אך את זה לא ישדרו
להיות נחמד כדאי
כי עם ישראל עוד חי .

כולם רוצים שירים פשוטים -
אז קחו, אז קחו... .

בורח מהכל / מילים ולחן: אורן אורבך ביצוע: שיר לוי

השיר:

מילים:

לפעמים בקשתי הכוונה
שתתן לי עוד עצה טובה או רק תמונה
והייתי שוב מוצא עצמי בשאלה
שאין לה תשובה
והלב שלי עבר ימים
שבהם כבר לא ידעתי מה קורה בפנים
מנסה להתגבר עכשיו על מכשולים
דרך צליל המנגינה הישנה

וכשאבא לא היה יכול לדבר איתי
הייתי אז שומר הכל
בתוך חדר שגם ככה לא היה גדול
איך הייתי מסתגר בורח מהכל

והלב שלי עבר שנים
שסוחבות איתי יחדיו את כל הסיפורים
מנסה להתחזק מכל המחסומים
דרך צליל המנגינה הישנה

וכשאבא לא היה יכול לדבר איתי
הייתי אז שומר הכל
בתוך חדר שגם ככה לא היה גדול
איך הייתי מסתגר בורח מהכל

כשהזמן חלף לו ועבר
זיכרון חזק אצלי בראש תמיד נשאר
איך הייתי מול מראה עומד לבד ושר
שירים של אהבה

וכשאבא לא היה יכול לדבר איתי
הייתי אז שומר הכל
בתוך חדר שגם ככה לא היה גדול
איך הייתי מסתגר בורח מהכל

ביצוע:

שיר לוי:

<https://www.youtube.com/watch?v=vBWnj-Qiaco>

אקורדים:

<http://www.tab4u.com/tabs/songs/7284-%D7%A9%D7%99%D7%A8-%D7%9C%D7%95%D7%99-%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%97-%D7%9E%D7%94%D7%9B%D7%9C.html>

אודות השיר:

שיר לוי נולד כאבישיר לוי לזיווה ולזמר ישי לוי. הוא גדל בביתם של סבו וסבתו בראש העין, ובמשך כל תקופת ילדותו חשב שסבו וסבתו הם למעשה הוריו. באותם הימים אביו הגיע לבקר בביתם מעת לעת, אבל שיר לוי לא ידע כי מדובר באביו וחשבו שמדובר באח גדול או בדוד, ורק בגיל ההתבגרות גילה מיהו אביו האמיתי. בגיל זה גם פגש לראשונה את אמו.

ההמלצה במקרה זה, כמו גם במקרים רבים אחרים, היא לא לספר את הרקע לשיר לפני שמאזינים אליו עם התלמידים, כמו גם לפני שעורכים את השיחה והפעילות, מכיוון שהוא מעניק לשיר משמעות אחרת לגמרי. יחד עם זאת, לאחר ההאזנה, השיחה והפעילות, אפשר גם לחזור אל הסיפור הזה, ולשמוע את השיר פעם נוספת, ולבחון האם וכיצד משנה סיפור הרקע את משמעות השיר בעינינו. בעקבות האזנה חוזרת זו אפשר גם לדון בשאלה כיצד נכון וראוי להאזין לשירים, לקרוא טקסטים וכדומה – עם הרקע של הכותב או עם הרקע שלנו השומעים / קוראים.

הצעה לשיחה:

השיר של שיר לוי מציף תחושת בדידות, שמופנית בעיקר אל מול ההורים (בשיר היא מופנית כמובן אל אביו, מהסיבה שעולה מהרקע לכתיבת השיר, אבל בקריאה שמנתקת את השיר מן הקונטקסט אפשר לראות אותה בהקשר הרחב של ההורים):

- כשעובר עליכם תקופה קשה, כשאתם מרגישים שאתם צריכים לשתף מישהו במה שעובר עליכם – האם יש לכם את מי לשתף? את מי אתם משתפים?
- האם יש אנשים שהייתם רוצים לשתף, אבל אתם מרגישים שאינכם מצליחים לעשות זאת? נסו לחשוב מה גורם לכך? האם יש משהו שבכוחם לעשות בכדי לשנות את המצב (חשוב לומר – שלא תמיד הדברים תלויים רק בנו)?

הצעה לפעילות:

נצפה עם התלמידים בשני קטעי וידאו, ולאחריהם נבקש מהתלמידים להמחזיז סיטואציות שבהם הרגישו שההורים, או קרובים אחרים, שציפו שיבינו ויקשיבו להם, לא עשו זאת:

<https://www.youtube.com/watch?v=8fuDv44y4gk>

https://www.youtube.com/watch?v=T_ZpPt33QAM

בעקבות ההמחזות של התלמידים, נבקש מהם להחליף תפקידים – מי ששיחק בהמחזה את הילד/ה כעת ישחק את המבוגר ולהפך, ובעקבות החלפת התפקידים נשאל:

- כיצד הרגשתם בעקבות החלפת התפקידים?
- האם הדברים נראו אחרת מהזווית הזו?
- האם יש משהו שגם אתם הייתם יכולים לעשות אחרת, בכדי שלא להיקלע למצב הזה?

קשר משפחתי / מילים: אהוד מנור לחן: רוני ידידיה

השיר:

מילים:

לא בחרתי לבוא לעולם
לא בחרתי בשמי הפרטי
לא בחרתי ממש כמו כולם
באבי, אימי, במשפחתי .

חופשי חופשי, אך בנפשי
עודי קשור, רוצה אישור
לצעדים בין הפחדים
תמיד, עכשיו, בכל מצב .

החוסים הקושרים נמתחים
באיזון חמקמק לא נראה
הקוים נסגרים, נפתחים
כמו ריקוד חיים בלתי נלאה .

חופשי חופשי, אך בנפשי
עודי קשור, רוצה אישור
לצעדים בין הפחדים
תמיד עכשיו, בכל מצב .
ללא עידוד, אני אבוד
לבי נסדק בקו הדק
בין שם פרטי ומשפחתי .

שחור עינו של אבי בעיני
ואחי מחייך כמו אימי
בראשה, בליבו, בפני
הפרטים המתחברים לשמי .

חופשי חופשי, אך בנפשי
עודי קשור, רוצה אישור
לצעדים בין הפחדים
תמיד עכשיו, בכל מצב .

חופשי חופשי, אך בנפשי
עודי קשור, רוצה אישור
לצעדים בין הפחדים
תמיד עכשיו, בכל מצב .
ללא עידוד, אני אבוד
לבי נסדק בקו הדק
בין שם פרטי ומשפחתי .

ביצוע:

שיר הפתיח לתכנית "קשר משפחתי":

<https://www.youtube.com/watch?v=9f-INvYDqtA>

רוני ידידיה:

https://www.youtube.com/watch?v=N_G9CUIITFg

הצעה לפעילות ושיחה:

נקרא עם התלמידים את המשנה ממסכת אבות: "אם אין אָני לי, מי לי? וכִשְׁאָני לעֲצָמי, מֶה אָני?".
(אבות א', יג)

ונבקש מהתלמידים להסביר כל אחד מחלקי המשנה:

לצד דברי המשנה אפשר גם להביא את דבריו של הרש"ר הירש:

"אם אין לי מי לי- החשוב והמשמעותי ביותר: שאדם ישאף להשיג כושר רוחני וערך מוסרי, רק על ידי עצמו... ואין צריך לומר שרכישת נכסים חומריים חיוניים ושמירתם תלויות בראש ובראשונה בעצמו: בחריצותו, בעבודתו, ובתבונתו..."

וכשאני לעצמי – מה אני- הזולת יכול להיות לו לעזר...

ואף גם... למען שלום הזולת יפעל, יבסס וירבה".

(מתוך פירוש הרש"ר הירש למסכת אבות, מתוך "סידור תפילות ישראל עם פירוש הרש"ר הירש) –

נשאל את התלמידים- נסו לחשוב בחיים שלכם, מה היחס בין שני חלקי המשנה? האם כל אחד מהחלקים עומד לגמרי בנפרד מחברו? האם אפשר למצוא את הדרך לחבר בין השניים?

נציג בפני התלמידים שני חישוקים גדולים- האחד ייצג את "אם אין לי מי לי" והשני את "וכשאני לעצמי מה אני"- ונבקש מתנדבים שידגימו את היחס בין המשפטים האלו בהקשר של היחסים שלהם עם ההורים בעזרת החישוקים.

(האם הם לגמרי אחד על השני? מאוחדים או שאחד מכסה על השני? ומי מכסה על מי? האם הם לגמרי נפרדים? האם אחד מהם צריך להיעלם? או להיות קטן יותר? מי?) אפשר גם לצייר על הלוח לייתר המחשה.

(אפשר להביא לכיתה חישוקים ולהזמין את התלמידים- בכל פעם אחד או אחת – להציג את האופן שבו הם משרטטים את הדברים, ואפשר גם להביא עיגולי נייר גזורים לתלמידים שאיתם הם יוכלו לעבוד באופן אישי).

אימפריות נופלות לאט / מילים: מאיר גולדברג לחן: דן תורן

ילד מכין בסלון שעורים בהיסטוריה
הוא לא שומע צלצול פעמון
בה בשעה שאתונה פולשת לטרויה
אבא נכנס עם קופסת עוגיות ועיתון

אמא לאבא סודות על האוזן לוחשת
ילד שומע קטעים בשיחה
לאלכסנדר מוקדון יש את חצי היבשת
אבא אומר שחצי המשכורת הלכה

ובתוך הדפים של הזמן שאבד
אנשים נגמרים ברגע אחד
אימפריות נופלות לאט

כל הדברים יסתדרו כך אבא מרגיע
אמא עכשיו משיבה בחיך
חייל האימפריה אל קצה היבשת מגיע
ילד נרדם וחולם על קרבות שהיו

ובתוך הדפים...

ביצוע:

דן תורן וחמי רודנר:

<https://www.youtube.com/watch?v=8IFjevSuJYA>

שרון קידושין:

<https://www.youtube.com/watch?v=8IFjevSuJYA>

אקורדים:

<http://www.jimjum.co.il/%D7%90%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%93%D7%99%D7%9D-%D7%9C%D7%92%D7%99%D7%98%D7%A8%D7%94/%D7%90%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%93%D7%99%D7%9D/81-%D7%90%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%93%D7%99%D7%9D-%D7%90-%D7%94/390-%D7%90%D7%99%D7%9E%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%95%D7%AA-%D7%A0%D7%95%D7%A4%D7%9C%D7%95%D7%AA-%D7%9C%D7%90%D7%98-%D7%93%D7%9F-%D7%AA%D7%95%D7%A8%D7%9F>

אודות השיר:

השיר מבקש להציף את המתח שבין הלמידה והחיים: בין הניסיון לשחזר את העבר ולעסוק בו, אל מול הצורך להתבונן בהווה ולהיענות לאתגריו. במובן הזה השיר מזכיר במידה מסוימת את המתח המתואר בשירו של יהודה עמיחי: תיירים.

ואולם, השיר מתאר את המתח הזה לא רק כמתח בין עבר והווה, אלא גם כמתח שבין הורים וילדיהם. המתח הזה הוא גם בהיבט של המרחבים האין סופיים שמבטיחה הילדות לבין הנוקשות והצמצום לחיי הווה בעולם המבוגרים, וגם בהיבט של תכנית הלימודים – ומה ביניה לבין החיים האמתיים. אך הוא גם נוגע בהיבט חשוב נוסף, של הדיבור של המבוגרים מעל לראשם של הילדים,

ואל הנקודה הזו אנו מציעים בהמשך לכוון את הדיון, אם כי כמובן שאפשר להרחיב אותו גם להיבטים אחרים, כפי שנעשה כאן:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=ec4559c0-abd2-48fe-9c85-67d6ecba72fe&lang=HEB>

הצעה לפעילות:

בכדי להבין מה התרחש בשיר, ואת המתח הגדול ששורר בו בין המקום שבו נמצא הילד לבין המקום שבו נמצאים ההורים, בקשו מהתלמידים לנסות להמחיש את השיר בפנטומימה תוך כדי שהשיר מושמע ברקע.

בעקבות ההמחזה נשאל את הילדים אם הסיטואציה שכזו מוכרת להם – בה ההורים מנהלים שיחות מעל לראשיהם, שעה שהם נוכחים במקום ומבינים-לא-מבינים את מה שמתרחש...

הצעה לשיחה:

נבקש מהתלמידים לנסות לראות את הדברים מנקודת המבט של ההורים בשיר, ולבחון – האם הם היו נוהגים באותו האופן? האם לדעתכם נכון לשתף את הילדים הצעירים בקשיים כלכליים או קשיים אחרים שמטרידים אותם? באיזה גיל נכון לשתף ובאיזה גיל לא נכון? האם יש נושאים שבהם חשוב לשתף ונושאים אחרים שאולי מוטב שלא בכדי לשמור על התום של הילדים, או בכדי לאפשר להם שלא לשאת משא כבד על כתפיהם, ולהתרכז באתגרים שעומדים לפתחם בעצמם (קשיים בלימודים, אתגרים חברתיים וכדומה)?

מלך העולם / לחן: להקת White planes; מילים בעברית: שלמה ארצי

השיר:

המילים:

שם בתוך מיטה, מול קיר ענק כחול, קר וזול,
לפעמים אתה, נאנח בלי קול ובכל זאת,
אמא שם שומרת גם כשאתה גדול
מחליפה לך בגדים
אומרת שאתה: מלך הגברים
בשבילה אתה יכול להיות
מה שבא לך לראש,
למשל, מלך החיות או מלך ההרים, אם תטפס אי שם,
קום תהיה כל מה שבא לך
כי בשבילה אתה תמיד מלך העולם.

"שם אתה תמיד, כל מה שתרצה, רק תבחר,"
כך אומרת היא ואתה שואל: "מה עוד אפשר
מה שלא הייתי בטח לא אהיה..."
מחליפה לך בגדים, אומרת שאתה,
מלך הגברים, בשבילה אתה יכול להיות
מה שבא לך לראש,
למשל, מלך החיות או מלך ההרים, אם תטפס אי שם,
קום תהיה כל מה שבא לך
כי בשבילה אתה תמיד מלך העולם.
בשבילה אתה מלך השירים
בשבילה אתה יכול להיות,
מה שבא לך לראש,
למשל, מלך החיות או מלך ההרים, אם תטפס אי שם,
קום תהיה כל מה שבא לך
כי בשבילה אתה תמיד
מלך העולם, מלך העולם.

ביצוע – שלמה ארצי:

https://www.youtube.com/watch?v=xTTCDOU_HJg

השיר המקורי באנגלית:

השיר המקורי הוא של חברי להקת White planes (פעלה בשנות השבעים של המאה העשרים):

<https://www.youtube.com/watch?v=1b05HnDvCSU>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/4228_%D7%91%D7%A9%D7%91%D7%99%D7%9C%D7%94_%D7%90%D7%AA%D7%94_%D7%9E%D7%9C%D7%9A_%D7%94%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%9D.html

אודות השיר:

שירים רבים שהפכו להיות נכסי צאן ברזל במוסיקה הישראלית מקורם ביצירות לועזיות מכל רחבי העולם: יצירות מבריטניה, מאירלנד, מיוון, מטורקיה, מספרד, איטליה, תוניס ועוד.

בחלק מן המקרים השירים העבריים נכתבו כתרגום – לעיתים מילולי ולעיתים רעיוני – ליצירה הלועזית, אך פעמים רבות בעוד שנשמר הלחן של השיר, הרי שהמילים קיבלו תפנית משמעותית.

בשיר שלפנינו, התרגום שמר על אופיין של המילים המקוריות. שתי היצירות – הלועזית והעברית – מתארות את אהבתה המסורה של האם לבנה, ותמיכתה בהגשמת חלומותיו – אלו שרק יהיו.

הצעה לשיחה ופעילות:

בדומה לשירים ישראליים שונים שמקורם בשירים לועזיים כך גם הרקע ההיסטורי למנהג התחפושות בפורים מקורו במנהגים עממיים שונים שהתקיימו באירופה במאות השנים האחרונות, כשהמוכר והמפורסם שבהם הוא פסטיבל המסכות בונציה.

למנהג חבישת המסכות או לבישת התחפושות - בפורים או במועד אחד – אפשר לצקת משמעויות שונות: הזמנות לחשוף את החלומות והתשוקות הכמוסים שלנו; הזדמנות להביט על החיים מנקודת מבט אחרת, ב"נעלים של מישהו אחר" ועוד.

אנחנו נקדיש את הפעילות ואת השיחה במפגש הזה ליצירת מסכות שיסיתרו את פנינו אבל יחשפו חלום אחד שיש לנו.

נבקש מהתלמידים לעצב מסכה שתרמוז על החלום שלהם, ונזמין את התלמידים החפצים בדבר לשתף בחלום שמשקף מן המסכה שעיצבו:

מיליארד סינים / מילים: ז'אק לנדסמן מילים בעברית: אריאל זילבר

השיר:

מילים:

יש מיליארד סינים שחיים
ואני, מי אני? מה אני?
עם החיים שלי הפרטיים
עם השן שמתנדנדת לי כבר ארבע ימים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
חושב על דברים אחרים

* [מאתיים וחמישים מיליון רוסים
ואני, מי אני? מה אני?
בין הסדינים שלי החדשים
מקיים עם האשה שלי יחסים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
ככה זה בחיים]

שלוש מאות, ארבע מאות מיליון שחורים
ואני, מה אני? איפה אני?
עם כוס וויסקי במועדונים
מקשיב למוזיקה שמנגנים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
ככה זה בחיים

ארבע מאות מיליון מזי רעב
ואני, מי אני? מה אני?
יושב על צלחת אבטיחים
על שפת הים, משקפיים כהים
מה אתם יודעים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
ככה זה בחיים

שמונים מיליון אינדונזים
ואני, מי אני? מה אני?
מחטט באף ברמזורים
עם המכונית שלי והכלב של השכנים
שנובח מתי שמתקרבים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
ככה זה בחיים

חמישה מיליון ארצישראלים
ואני, מי אני? מה אני?
מול הטלוויזיה, שלושה ערוצים
והתמונה קופצת ומה הם רוצים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
וככה זה בחיים

שבע מאות מיליארד כוכבים בחלל
בקושי מסתדר עם עצמי
בקושי מסתדר עם עצמי
אם אין אני לי, מי ?
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
וככה זה בחיים

מאתיים מיליון פליטים
ארבע מאות מיליון רעבים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
על שפת הים, משקפיים כהים
עם השן שמתנדנדת לי כבר ארבע ימים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
ככה זה בחיים

מיליארד סינים שחיים
עם החיים שלי הפרטיים
עם השן שמתנדנדת לי כבר ארבע ימים
אני חושב על זה ואחר כך שוכח
ככה זה בחיים.

*שימו לב: בשל הביטוי האינטימי המוזכר בבית זה, בחר אריאל זילבר בביצועיו בשנים האחרונות
שלא לשיר את הבית הזה, ולשיקולכם האם להביאו בפני התלמידים.

ביצוע:

אריאל זילבר בצעירותו:

<https://www.youtube.com/watch?v=ci59gBmK9PY>

אריאל זילבר בבגרותו:

<https://www.youtube.com/watch?v=Sk02rTgvZaE>

השיר המקורי בצרפתית:

השיר המקורי הוא של הזמר הצרפתי ז'אק לנדסמן

Jacques Dutronc Et moi, et moi, et moi

<https://www.youtube.com/watch?v=3D6Lrplerk4>

אודות השיר:

גם במקרה זה מדובר בתרגום של השיר הלועזי. השיר המקורי בצרפתית הוא של הזמר הצרפתי ז'אק דוטרונוק, והוא נקרא "Imoi, et moi, et moi" אני ואני ואני.

המשמעות של השיר, בצרפתית כמו גם בעברית, היא לבקר את התפיסה האגוצנטרית של האדם – שבה הכל סובב סביב האדם והוא מחפש רק לבטא את עצמו, ולהזכיר לו את החשיבות לדאוג לאחר. השיר עושה זאת באמצעות ביקורת ולעג כנגד אלו שמדברים גבוה גבוה על כך שצריך לפעול למען אשים מכל רחבי העולם שהחיים לא האירו להם פנים, אך למעשה הם עצמם אינם עושים לשם כך דבר, ושוקעים פעם אחר פעם בעצמם.

הצעות לשיחה:

כידוע, לחג הפורים יש ארבע מצוות מרכזיות: מקרא מגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות, משתה וסעודה.

הרמב"ם, בדומה לרעיון המובע בשיר, מתייחס להשקעה של האדם במצות השונות, ואומר שהוא צריך להשקיע את מרב כספו ב"מתנות לאביונים":

"מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח

(– משלוח) מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא

לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים."

(משנה תורה, הלכות מגילה וחנוכה, ב', י"ז)

נדון עם התלמידים בשאלה האם הם מסכימים עם דבריו של הרמב"ם.

ולאחר מכן נבחן האם באמת, גם עבור מי שמסכים עם דבריו של הרמב"ם – הדברים עולים בקנה אחד עם מציאות החיים שלנו

- כמה כסף אנחנו בוחרים להשקיע בתחפושות לפורים, בממתקים למשלוחי מנות, לסעודת פורים וכו' – וכמה כסף אנחנו בוחרים להשקיע במתנות לאביונים?

באם יעלה שהדברים לא עולים בקנה אחד – נסביר לתלמידים שלא אחת זה קורה שהאידיאל שאנחנו מציבים לעצמנו לא מתממש, אך עלינו לשאול – מדוע זה קורה? האם למעשה אנחנו לא באמת מאמינים באידיאל הזה? האם כוחות החיים מכניעים אותנו? האם ההרגלים הם אלו שמשפיעים עלינו שלא ללכת על פי דרך הישר שאנו מאמינים בה?

בנוסף לכך, בכיתות הגבוהות אפשר לדבר על הבחירה של אריאל זילבר להשמיט בית אחד מהשיר:
א. מה הדבר מלמד על היחס שבין היוצר והיצירה? האם זהו תהליך חד פעמי או מתמשך?
ב. מה הדבר מלמד על ההתפתחות של הזהות של האדם? האם יש גיל שהיא צריכה להתקבע?
ג. מה דעתכם על הבחירה עצמה, האם הייתם בוחרים כמותו?

הצעה לפעילות:

בכדי ששמחת הפורים שלנו לא תהיה רק "אני, אני אני", נחשוב על אוכלוסייה מסוימת או אנשים מסוימים שהחיים לא האירו להם פנים, ובחנן מה אנחנו יכולים לעשות בכדי לעזור להם.

הושיע-נא / מתוך הסרט "נסיך מצרים"

מלחין: הנס זימר, זמרת: עפרה חזה

מילים:

טיט
חול
מים
תבן
מהר יותר!
חול, במרץ!
חול, משכו!
מים, למעלה!
קש, מהר יותר!

כשהשוט שוב מכאיב על כתפינו
הזיעה מלוחה על מצחינו
אלוהים, התשמע, שעוותינו הרבה?
התגאל מסבלותינו?
הושיע נא!
קולנו שמע, הושיע נא!
אלוהים, אותך נזכור
בארץ ים עם חול
לקולך נישא, לילות יחלפו עד ש-
תביאנו אל ארץ האבות.

ילדי הטוב והרך
אל תרא ואל תפחד.
ילדי, זאת ממני תקבל
רק סיכוי להנצל
לא לשוב אתפלל
הו, אלי!

הושיע נא!
זו תפילה, הושיע נא!
למצולה ששם נחמוק מעול קשה מנשוא
הושיע נא!
לנו ארץ הובטחה
הוציאנו נא מהחשכה
לארץ שלנו הובטחה

אל נא תבכה, הרדם במנוחה
הקשב לאוושת הגלים
אותך מרדימה בשיר ערש אמך
איתך אהיה לעולמים

מי הנהר, שבנחת קולחים
שמרו על אוצר כה מושלם
אם תמצאו איזה חוף מבטחים
אותו נא הביאו לשם.
אח כה יקר לי, שלומך אתפלל
זכור גם אותי בחלום

אבל כשתגדל ותהיה הגואל
לנו תביא רק שלום.
(בת פרעה: בוא רעמסס. נראה לפרעה את אחיך החדש, משה)

הושיע נא!
שלח רואה שיראה לנו
את הדרך אל ארץ האבות
הביאנו לארץ האבות!

ביצוע:

עפרה חזה:

https://www.youtube.com/watch?v=MtM3tby4_js

ביצוע של השיר הזה ושירים נוספים מתוך הסרט של עפרה חזה בשלל שפות:

<https://www.youtube.com/watch?v=LQ2swcubCmQ>

אקורדים:

https://tabs.ultimate-guitar.com/tab/stephen_schwartz/deliver_us_prince_of_egypt_chords_1243140

אודות השיר והסרט – "נסיך מצרים":

נסיך מצרים הוא סרט אנימציה שיצא לאקרנים בשנת 1998, על ידי חברת דרימוורקס.

הסרט מבקש לספר את סיפורו של משה רבנו וסיפור יציאת מצרים, תוך שהוא עושה שינויים שונים בעלילה, חלקם המבוססים על מדרשים קדומים וחלקם הם פרשנות חדשה שביקשו יוצרי הסרט להעביר: אם בכדי להפוך את הסרט למושך ושובה לב יותר, ואם משום שביקשו להעביר מסרים הומניים דרך הסיפור המקראי המחודש.

במהלך הפקת הסרט ייעצו למפיקי הסרט מומחים שונים מן העולם למקרא, ובתוכם הפרופסור הישראלי אביגדור שנאן מהאוניברסיטה העברית.

הסרט היה לאחד מסרטי האנימציה המוצלחים, ושיר הנושא של הסרט: "When You Believe" שכתב המלחין סטיבן שורץ, ושרו יחד הזמרות מריה קארי וויטני יוסטון, זכה בפרס האוסקר היוקרתי.

את דמותה של יוכבד באנגלית ובעברית, וכן את הסולו של השיר "הושיע נא" שרה אחת מגדולות הזמרות הישראליות בכל הזמנים, עפרה חזה. ההצלחה שלה הייתה כה גדולה עד שאת השיר הזה ביצע ב-17 שפות שונות שבהן יצא הסרט.

אגב דברים אלו יש להזכיר שהמלחין הנס זימר ייעד לעפרה חזה גם סולו בסרט "הגלדיאטור", שלבסוף לא יצא על הפועל בשל מותה של עפרה חזה, וכפי שהוא מתאר – הוא נאלץ להתפשר על זמרת אחרת, שאין מה להשוות בין קולה לקול הפעמונים המיוחד של עפרה חזה.

אודות הזמרת – עפרה חזה:

מומלץ לצפות בתכנית: "מה נעמת נעמה".

התכנית כוללת שני חלקים, וכמובן שלא יהיה זמן לצפות עם התלמידים בכל התכנית בכיתה.

על כן ההמלצה היא לצפות בחלקה א' של התכנית, עד דקה 8:00 – בחלקה זה מלבד סיפור חייה של עפרה חזה, מתוארת גם החברה הישראלית באותם הימים, והמקום המשמעותי של עפרה חזה מהבחינה החברתית-עדתית. וכן ישנה התייחסות למסורת התימנית שממנה צמחה, וליחס בין המוסיקה המסורתית-דתית שעליה גדלה לבין המוסיקה החדשה שלה.

הצעות לפעילות ושיחה:

בשיר "הושיע נא" מובעת תפילה של בני ישראל לאלוהים שיושיע אותם משיעבוד מצרים.

בשיר נוסף מהסרט, השיר: "When You Believe" מובעת תפילה דומה, אלא ששם השיר נפתח בפקוק בדבר האמונה שאכן יש מי ששומע את תפילת האדם:

<https://www.youtube.com/watch?v=m255wQOeMqc>

"לתפילת הלב -

לא ברור אם יש מקשיב,

משאלה נושאת תקווה נשלחת למרום..."

זוהי פתיחה מיוחדת לשיר שתוכנו עוסק באמונה ותפילה.

ובדומה לפתיחה זו, גם בסרטם של אולפני דיסני – "הגיבן מנוטרדאם", בשירה של אזמלדה המתרחש בכנסייה, ישנה פתיחה דומה, שמקדימה לאמונה ולתפילה שיבואו במהלך השיר הקדמה המערערת ומפקפקת בכלל בקיומו של מושא המאזין לתפילתה:

https://www.youtube.com/watch?v=GmPZ5Q8U_Jc

"לא יודעת מי נמצא פה ואם אוזנו קרויה

האם יש מי ששומע תפילת צועניה?"

תופעה זו חוזרת כמובן לא רק בסרטים המצוירים, אלא גם בכתביהם של הוגים יהודים חילונים, כדוגמת המשורר ש. שלום (שלום יוסף שפירא), שכתב:

"נכנסתי להיכל אין אלוהים

על כן תפילתי כה טהורה".

בדומה לכך כתב המשורר יעקב אורלנד

אני יודע, אני משכנע וכבר הוכחתי לעצמי אלף ואחת -
שאינך קיים,
שאתה אין, שאתה בלי, שאתה חוט תלוי על תהו.
מה שמטריד ומקניט ומביך אותי כל פעם מחדש
הם המסתורין שבכורח להודיעך כל זאת יום יום
ולשתף אותך במסקנות האיטיות שלי.

ובצורה מעט פחות חריפה כתב יחיאל מוהר:

אני מקווה שאתה שומע
אני יודע
שאינ בזה ממש כך
אמרו לי.
בכל זאת אני רוצה עוד פעם
לקוות לזה
שאתה שומע איך אני מקווה.

תקוותי מחכה כמו אילה.
היה זהיר, אל תחבקנה.
נפוץ זרד אחד ואיננה.
היהיה לנו כח
לעוד התחלה?

אני תקווה.

בעקבות הצפייה בשירים מהסרטים המצוירים וקריאת הציטוטים משירי המשוררים העבריים,
כדאי לדון עם התלמידים בשאלה האם יכולה להתקיים תפילה גם במציאות שבה אין וודאות
בנוגע לקיומו של מושא המאזין לתפילה, או אפילו במקרה שבו מחזיקים בעמדה וודאית
לפיה אין אלוהים?

בהקשר זה אפשר להזכיר את דבריהם של הוגים כמו אבי שגיא ורני יגר העוסקים בסוגיה זו,
ומציגים עמדה מורכבת למדי ביחס לשאלה זו:

אבי שגיא מדבר על תפילה אחר מות האל בתכנית של לונדון וקירשנבאום:
<https://www.youtube.com/watch?v=LOYsApRkL-Q>

אבי שגיא ורוני יגר מדברים על תפילה לאחר מות האל:

<https://www.youtube.com/watch?v=OIAtufRgqEo>

מצרים / מילים: איה כורם, לחן: איה כורם ואדם בן אמיתי

מילים:

כשיצאתי ממצרים
זחלתי על גחוני
ארבעים ימים ולילה
לא ידעתי מי אני

כשיצאתי ממצרים
לא ידעתי עוד לאן
המדבר הזה יקח אותי
יקח אותי מכאן

ומאז אני לא עוצמת עין
הלילות כאן חשוכים
ומאז אני לא עוצמת עין
מהפחד שמצרים היא עדיין בתוכי .
עבדים היינו. היינו עבדים .
עבדים עדיין. עדיין עבדים .

שם בחרבה הבנתי
בין קירות ים גועשים
לכל איש ישנה מצרים
אף אחד הוא לא חופשי

ויצאתי ממצרים
וחציתי את הים
ואולי גם זאת מצרים
ואני נשארתי שם

ומאז אני לא עוצמת עין
מהפחד שמצרים היא עדיין בתוכי .
עבדים היינו. היינו עבדים .
עבדים עדיין. עדיין עבדים .

והגדתי בלחש ,
וצעקתי אליכם
אלוהים הזה שכח אותי
והוא לא יציל אתכם

והשארתי במצרים
את ליבי ואת כבודי
ויצאתי ממצרים
אז לגמרי לבדי

ביצוע:

איה כורם:

<https://www.youtube.com/watch?v=KlyrJT2H0n0>

לאה שבת:

<https://www.youtube.com/watch?v=hwx5QRdi6CI>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/7575_%D7%9E%D7%A6%D7%A8%D7%99%D7%9D.html

אודות השיר:

בראשית דרכה המוזיקלית חתמה היוצרת איה כורם על חוזה מול אחת מחברות התקליטים הגדולות למשך שמונה-עשרה שנה.

שנים מאוחרות יותר ביקשה איה כורם להשתחרר מחוזה זה, וניהלה מאבק משפטי ממושך כנגד אותה חברת תקליטים. בסופו של דבר היא הצליחה להשתחרר מאותו חוזה. בעקבות תהליך ארוך וממושך זה פנתה איה כורם לחברי כנסת במטרה לחוקק חוק שיגביל את מספר השנים שעליהם יוכלו אמנים לחתום אל מול חברות הפקות כאלו ואחרות, בכדי לסייע לאמנים צעירים בתחילת הדרך לשמור על החירות שלהם.

השיר "מצרים" מבטא במובנים רבים את סיפור מאבקה של איה כורם, והוא חלק מהתקליט 2023 שנקרא כך משום שזו השנה שמלכתחילה הייתה עתידה איה כורם להשתחרר מהחוזה עם חברת התקליטים.

השיר, כפי שהיא מתארת נכתב בהשראת שיר עברי אחר, שירו של אמנון ריבק: "כל אדם צריך מצרים":

כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים,
להיות משה עצמו מתוכה
בִּיד חֲזָקָה,
או בְּחִירֵקֶת שָׁנִים.
כל אדם צריך אימה וְחֲשֵׁכָה גְדוֹלָה,
וְנַחְמָה, וְהַבְּטָחָה, וְהַצְלָה,
שִׁידַע לְשֵׁאת עֵינָיו אֶל הַשָּׁמַיִם.
כל אדם צריך תְּפִלָּה אַחַת,
שֶׁתְּהֵא שְׂגוּרָה אֲצִלוֹ עַל הַשְּׁפָתַיִם.
אדם צריך פֶּעַם אַחַת לְהִתְנוֹפֵף –
כל אדם צריך כֶּתֶף.
כל אדם צריך שתהיה לו איזו מצרים,
לְגַאֵל עֲצָמוֹ מִמְּנָה מְבִית עֲבָדִים,
לְצֵאת בְּחֲצֵי הַלַּיִל אֶל מִדְּבַר הַפְּחָדִים,
לְצַעַד הַיָּשָׁר אֶל תוֹךְ הַמַּיִם,
לְרֵאוֹתָם נִפְתָּחִים מִפְּנֵיו לְצַדִּדִים.
כל אדם צריך כֶּתֶף,

לשאת עליה את עצמות יוסף,
כל אדם צריך להזדקף.
כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים.
ירושלים,
ומסע ארוך אחד,
לזכר אותו לעד
בכפות הרגליים

לקריאה נוספת:

<http://www.habama.co.il/Pages/Description.aspx?Subj=0&Area=1&ArticleID=27225>

הצעה לפעילות ושיחה:

הרעיון לפיו יציאת מצרים אינה צריכה לשמש רק כסיפור לאומי-היסטורי שיש להעביר מדור לדור אלא גם אייקון לתהליך אישי-פנימי שעל אישה ואיש לעשות בכדי לצאת מהמיצרים שלהם אל החירות שלהם, מופיעה גם במקורות עתיקים יותר בארון הספרים היהודי.

כך נאמר במשנה:

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"

(משנה, מסכת פסחים, פרק י', משנה ה')

והרמב"ם כשפסק להלכה משנה זו דייק אפילו יותר את נוסח המשנה וכתב:

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר 'זכור את היום הזה אשר יצאתם' [...] בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר 'ואותנו הוציא משם', ועל דבר זה צווה הקב"ה בתורה 'וזכרת כי עבד היית' כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.

(רמב"ם, משנה תורה, הלכות חמץ ומצה, פרק ז, הלכה א)

דברים אלו עדיין אינם מצביעים בהכרח על הפיכת יציאת מצרים לאייקון של תהליך אישי, אך הם מקרבים בין הסיפור הלאומי וההיסטורי הגדול לבין החוויה האישית של האדם.

ובכתביהם של החסידים כבר החלה להפוך יציאת מצרים מאייקון לאומי לאייקון אישי, כפי שכתב למשל רבי נתן מברסלב, תלמידו של רבי נחמן מברסלב:

"כי בחינת פסח ויציאת מצרים הוא בכל אדם ובכל זמן, בכל שנה ושנה, וגם בכל יום ויום יש בו בחינת פסח ויציאת מצרים..."

(ליקוטי הלכות של ר' נתן מברסלב- הלכות פסח הלכה ז אות טז)

נבקש מהתלמידים לכתוב על כל אחד מהמנעולים דבר אחד שהם מרגישים שמגביל וכובל אותם ושהיו רוצים להשתחרר ממנו. (חשוב להבהיר לתלמידים שמדובר בדברים אישיים כמובן, אבל שישתפו רק בדברים שהם מרגישים בנוח להציג בפני כל הכיתה).

נתלה את המנעולים על אחד מקירות הכיתה, ומבקש מהתלמידים להתבונן במנעולים, ולכתוב ביחס למנעולים השונים הצעות לדרכים שבהם אפשר להצליח להשתחרר מאותו עניין.

את הצעותיהם יכתוב התלמידים על מפתחות וידבקו לצד המנעולים.

אפר ואבק / מילים: יעקב גלעד, לחן: יהודה פוליקר

מילים:

יום אביב ריחות לילך
בין חורבות העיר שלך
יום יפה לדוג בנהר
בתוכי הלב נשבר
שם היתה ואינה
ילדותך אישה קטנה
אנשים שאיש לא מכיר
אין אפילו בית שיזכיר

ואם את נוסעת לאן את נוסעת
הנצח הוא רק אפר ואבק
לאן את נוסעת לאן את נוסעת
שנים וכלום עוד לא נמחק .

קחי מעיל יהיה לך קר
כסף כיס, גביש סוכר
אם יהיו קשים הימים
הזכרי בי לפעמים
ואם זה עוד מסע נואש
אל הצרף, אל המגרש
במסילת העיר הישנה
איש לא יחכה בתחנה .

ואם את נוסעת ...

מי ימתיק לילותייך
מי יקשיב לביכייך
מי ישמור צעדייך בדרכך .

לאן את נוסעת לאן את נוסעת
הנצח הוא רק אפר ואבק
לאן את נוסעת לאן את נוסעת
שנים וכלום עוד לא נמחק .

קחי מעיל יהיה לך קר.

ביצוע:

יהודה פוליקר:

https://www.youtube.com/watch?v=1FwSKM_GIkE

ארקדי דוכין:

<https://www.youtube.com/watch?v=O3wUzOj4FME>

חמי רודנר, ירמי קפלן, רונה קינן, שלומי שבן וערן ויץ:

<https://www.youtube.com/watch?v=UYs6itmu5rg>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/1554_%D7%90%D7%A4%D7%A8_%D7%95%D7%90%D7%91%D7%A7.html

אודות השיר:

השיר נכתב על ידי עקב גלעד והולחן על ידי יהודה פוליקר – שניהם בנים לניצולי שואה. שירים רבים משיריו של פוליקר שעוסקים בשואה נכתבו על ידיו ועל ידי אחרים – בניהם של ניצולי שואה. מוצאו של פוליקר מיוון, שם הקהילה היהודית הושמדה בשואה כמעט באופן מוחלט (רק שלושה אחוזים מיהודי יוון שרדו את השואה).

יעקב גלעד שכאמור אף הוא בן לניצולי שואה, כתב את השיר לאמו הלינה ביאנבאום, לקראת נסיעתה לפולין. יעקב שחשש מנסיעתה זו, ופחד שמא הכאב והעצב יהיו כבדים מנשוא עברה, כתב את לה את השיר: "אפר ואבק", שמילות הפזמון שלו הן: "לאן את נוסעת? לאן את נוסעת? הנצח הוא רק אפר ואבק".

לקריאה נוספת:

<https://matiasglev.wordpress.com/2014/05/20/%D7%90%D7%A4%D7%A8-%D7%95%D7%90%D7%91%D7%A7/>

הצעה לדין בכיתה:

השיר כאמור נכתב מתוך החשש והפחד מפני ההתמודדות של ניצולת שואה עם הנסיעה לפולין, וראיית כל המראות שיצפו בקרבה רגשות נוראים מכל.

ועבורנו, כמי שנולדו שניים, שלושה ואפילו ארבעה דורות אחרי השואה, השיר יכול לבטא את החשש שמרחף מעל לנושא זה: האם לעסוק בו? באילו גלאים? עד כמה לספר? עד כמה להיחשף?

דיון זה הוא דיון שחוזר ונשנה בכל שנה ושנה בבתי, בבתי הספר, במערכת החינוך. וכאן אנו מבקשים לצרף את התלמידים עצמם לשיחה על אודות החשיפה שלהם לנושא קשה וכואב זה:

- כיצד הם מרגישים ביחס לעיסוק בנושא הזה?
- האם הם מרגישים שהם חשופים מספיק? האם הם מרגישים שהם חשופים מדי?
- האם הם סבורים שנכון היה להמעיט את העיסוק בנושא הזה?
- האם הם חושבים שנכון היה להרחיב את העיסוק בנושא?
- כיצד לדעתם נכון היה לדבר על נושא שכזה? באילו מסגרות? באילו דרכים?

הצעה לפעילות בכיתה:

בדרך כלל כשמדברים על השואה מתייחסים לקהילות הגדולות בפולין, ובמדינות אירופה השכנות לה: גרמניה, אוסטריה, צרפת, הולנד ועוד.

אולם השואה לצערנו הגיעה עד למחוזות רחוקים יותר. ולעיתים שוכחים להזכיר גם קהילות בצפון אפריקה או באגן הים התיכון שהשואה הנוראה הגיעה גם לפתחם.

מומלץ לצפות באחד או יותר מהסרטונים הבאים העוסקים בנושא זה:

גיא זוארץ:

<https://www.youtube.com/watch?v=2dQz1pQ5R3E>

כתבה בערוץ הראשון:

<https://www.youtube.com/watch?v=uHrq3lq2kNY>

ראיון בערוץ 10:

<https://www.youtube.com/watch?v=x5FSbBvac7o>

דמעות של מלאכים / לחן: יוני רכטר

מילים:

דמעות של מלאכים .
דמעות שקטות
דמעות יפות ועצובות .
זולגות באופק דמעות ומחפשות ...
מה הן מבקשות? אהה ...

כי כשהמלאכים בוכים
בעולם אחר ,
אז בעולם הזה
עצב לנו יותר .

דמעות של מלאכים .
מדוע הם בוכים המלאכים ?
אולי בגלל שזה לא קל
להיות מלאך ,
בעולם עצוב כל כך .

כי כשהמלאכים בוכים ...

וגם אנחנו כאן
רוצים לבכות לבכות איתם
מה לעשות ?
רוצים לבכות והדמעות אינן יורדות ,
הדמעות אינן יורדות .

כי כשהמלאכים בוכים...

ביצוע:

יהודית רביץ ויוני רכטר:

https://www.youtube.com/watch?v=3rN_D8ATbfk

עפרה חזה:

<https://www.youtube.com/watch?v=4FaoX5MUenU>

חגית יאסו:

<https://www.youtube.com/watch?v=Js9mbrVtDuA>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/5218_%D7%99%D7%95%D7%A0%D7%99%20%D7%A8%D7%9B%D7%98%D7%A8_%D7%93%D7%9E%D7%A2%D7%95%D7%AA%20%D7%A9%D7%9C%20%D7%9E%D7%9C%D7%90%D7%9B%D7%99%D7%9D.html

אודות השיר:

בשנות התיכון למדו דן מינסטר ויוני רכטר יחד בבית הספר. בגיל 16-1 נהגו השניים ליצור יחד שירים: דן מינסטר היה אחראי על כתיבת המילים, ויוני רכטר על הלחנתם.

אחד השירים, שנעשה לימים לאחד השירים המפורסמים במוסיקה הישראלית, הוא השיר: דמעות של מלאכים.

בבגרותו, למד יוני רכטר באקדמיה למוזיקה בתל-אביב, ושם הקים הרכב יחד עם אבנר קנר שנקרא "ארבע-עשרה אוקטבות", על שם שני הפסנתרים שבהם נגנו (בכל פסנתר יש שבע אוקטבות).

יחד הוציאו רכטר וקנר אלבום אחד, שנקרא אף הוא: "ארבע-עשרה אוקטבות". המפורסם מבין השירים באלבום הוא דווקא לא שיר שיצרו יחד, אלא השיר "דמעות של מלאכים" שיצר כאמור רכטר עם מינסטר בשנות התיכון שלהם.

לקריאה נוספת:

<http://tarbut.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=586b69c8-3a03-40d9-bedd-c6623fa80eaa&lang=HEB>

הצעה לפעילות ולשיחה:

לצערנו, השכול והאובדן מלווים את החיים במדינת ישראל לכל אורך שנותיה. ועל כן שירי הזיכרון תפסו מקום מרכזי לאורך השנים ביצירה המוסיקלית הישראלית.

לכל אחד יש את שיר הזיכרון שפורט על מיתרי ליבו. לעיתים המנגינה היא שמדברת אל הלב, לפעמים המילים הן שעושות זאת, ויש שהסיפור שברקע השיר הוא שהופך אותו לכל כך מצמרר.

בין השירים יש סוגים וסוגות שונים: שירי כאב ושירי מחאה, שירי שכול ושירי לכת, שירים שהרקע התרבותי שלהם הוא ממזרח וממערב, שירי אמונה ושירי כפירה ועוד.

באתר שלנו ("רשת מיתרים") תחת הכותרת – "לכל זמן, יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל", תוכלו למצוא אוסף מגוון של שירים המביאים מכל הסוגים.

האזינו למגוון שירים, ושתפו בשירים שמעוררים את ליבכם ביותר, ומבטאים את הרגשות שעולים בכם לנוכח יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.

<https://www.meitarim.org/index.php/he/%D7%A1%D7%A4%D7%A8-%D7%A9%D7%9E%D7%95%D7%AA/138-%D7%9C%D7%9B%D7%9C-%D7%96%D7%9E%D7%9F/%D7%97%D7%92%D7%99%D7%9D/925-%D7%99%D7%95%D7%9D-%D7%94%D7%96%D7%9B%D7%A8%D7%95%D7%9F-%D7%9C%D7%97%D7%9C%D7%9C%D7%99-%D7%9E%D7%A2%D7%A8%D7%9B%D7%95%D7%AA-%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C>

בת שישים / הגבעטרון וסאבלימינל

מילים: דידי מנוסי וקובי אשרת, לחן: קובי אשרת וסבלימינל

מילים:

כי אמיתית היא, ולא סמל
ולא דגל ולא אות
העבר מאחוריה,
היא צופה אל הבאות.

כשהרוח נושבת אהבתי גוברת
רוצה להתבגר במדינה שמתגברת
על כל הקשיים, בכל המובנים
דואגת לילדים שלה וגם למייסדים.

קולטת עלייה, לומדים מניסיון
אז נזכור מה שהיה ונעשה את זה נכון
ניקח אחריות, המדינה הזאת שלנו
לא נגיע לכלום אם לא נזכור מאיפה באנו.

דור חדש קורע ת'מגרש
רובם לא מנוסים מספיק - ולב ליבם נרגש
כמהים לשלום, היד כבר מושטת
אבל בלי GPS הם לא יודעים לאן ללכת.

אז בוא נצעד צעד צעד ללא פחד
נשיג את כל שנבקש אם נשאר ביחד
נביט למציאות עמוק בתוך העיניים
ונבנה עתיד טוב יותר בעבודת כפיים.

כי אמיתית היא ...

את ראשו של הגלבוע
מישהו צבע אדום,
מן הלול מודיע גבר
כי האיר היום.

בת שישים פוקחת עין
ונועלת נעלה.
יום גדול ממתין בפתח,
זה היום שלה.

בת שישים על פי הלוח,
אך בשאר המובנים -
היא בת שש עשרה בקושי,

או בת שש שנים .

כי אמיתית היא ...

אני נולדתי לשלום, זה נכון - לשלום
ולא, לא התכוונתי למחלף באילון
אם צפון או דרום, או חיפה או תל אביב
מה נהיה מ-ים השיבולים שמסביב? אה ?

הבא נגילה בלי סיגריה ונרגילה
בללייקה, קקלינקה, מקרנה, גאסולינה
"צ'יריבים, צ'יריבום, צ'יריבים בום בום בום בום"
תן לבאבא ת'מיקרופון "ואיזה משהו טוב ללגום !"

על ה-גל, גבעטרון, "סאבלימינל"
כובשים ת'מצעדים, הם חומה אני מגדל
בשיר יום הולדת ל"ארצנו הקטנטונת"
מגיע לה מזל טוב, כי היא משנה קידומת

"בת שישים על פי הלוח" אך אין סיבה לדאגות
שישים זה כולה שש בשנים של מדינות
אוהב מהלב וכותב לך גברת
את האחת ואין לנו אחרת !

כי אמיתית היא ...

ביצוע:

סאבלימינל:

https://www.youtube.com/watch?v=wUgA_IzwLJY

סאבלימינל:

<https://www.youtube.com/watch?v=wUYeIdZMhyk>

אקורדים:

<http://www.tab4u.com/tabs/songs/3086.html> בת שישים.

אודות השיר:

השיר מורכב משני חלקים: החלק הקדום הוא השיר "בת שישים" של דידי מנוסי, יוצא קבוצת גבע, לכבוד שנת השישים לקבוצה. השיר יצא בשנת 1981.

ולקראת שנת השישים למדינת ישראל, בשנת 2008 הוסיף סאבלימינל את חלקו השני, ויחד עם חברי הגבעתרון הקליטו הקלטה חדשה של השיר.

עוד על הרקע מאחורי החיבור המיוחד שבין השיר של הגבעתרון ושל סאבלימינל:

<https://www.youtube.com/watch?v=Yg2KjBfpXIQ>

הצעה לפעילות ושיחה בכיתה:

במילות השיר מרומזים שירים רבים שנכתבו סביב ארץ ישראל ומדינת ישראל. נסו לגלות כמה שיותר מהשירים.

*למורה: "אני נולדתי לשלום"; "ים השיבולים"; "הבא נגילה"; "בלליקה"; "צ'יריבים צ'יריבום"; "ארצנו הקטנטונת" "ואין לנו אחרת!" (– אין לי ארץ אחרת).

האזינו לשירים והציעו שירים נוספים שאתם אוהבים וצרו את אלבום השירים שלכם לכבוד יום העצמאות.

בר כוכבא / מילים: לוין קיפניס, לחן: מרדכי זעירא

מילים:

איש היה בישראל ,
בר כוכבא שמו .
איש צעיר גבה קומה ,
עיני זוהר לו .
הוא היה גיבור ,
הוא קרא לדרור ,
כל העם אהב אותו ,
הוא היה גיבור !
גיבור !

יום אחד קרה מקרה -
המקרה עצוב -
בר כוכבא נפל בשבי
והושם בכלוב .
מה נורא כלוב זה ,
בו שאג אריה !
אך ראה את בר כוכבא -
התנפל האריה .
אריה !

אך דעו נא, בר כוכבא
מה גיבור ועז !
אץ קפץ על האריה
וקל כנשר טס .
על הר וגיא הוא שט ,
ודגל דרור ביד ,
כל העם מחא לו כף :
בר כוכבא, הידד !
הידד!

ביצוע:

מתוך האלבום: "שירי ל"ג בעומר" אוסף שירים לחג ולמדורה:

https://www.youtube.com/watch?v=5_1phVtiVVQ

דניאלה וירצר:

<https://www.youtube.com/watch?v=-f2riPZ3gv4>

תווים ואקורדים:

<https://www.zemereshet.co.il/enlarge.asp?src=UserFiles/Image/notes/00225-bar-kochva1.png>

אודות השיר:

שיר זה הוא אחד השירים המפורסמים ביותר שנקשרו בל"ג בעומר, והוא מבקש לספר על אודות גבורתו של בר כוכבא מנהיג המרד כנגד השלטון הרומאי כשבעים שנה לאחר חורבן בית המקדש השני (שנת 135 בקירוב). מרד בר כוכבא התחיל בהצלחות גדולות ובתקופה מסוימת האמינו היהודים שלקחו בו חלק שאכן, בדומה לימים שלאחר חורבן בית המקדש הראשון בהם חזרו הגולים מן הגלות כעבור שבעים שנה, כך גם הם יוכלו להשיב את העצמאות והשלטון לידיהם כשבעים שנה לאחר חורבן המקדש. ואולם, המרד נחתם בתוצאות קשות, שלא די בכך שלא הובילו לכדי שלטון או בנייה מחודשת של המקדש, אלא המיטו את יושבי הארץ היהודים אסון כבד, ורבבות אלפי הרוגים.

במשך שנות הגלות הארוכות לא זכה בר כוכבא למעמד כלשהו בתרבות היהודית. ולעיתים אף להפך: הוא הוזכר לרעה כמי שהמיט את האסון הכבד הזה על היהודים יושבי הארץ.

ואולם, לצד מקורות אלו נשתמרה גם עמדתו של רבי עקיבא שהאמין בכוח גבורתו של בר כוכבא, ואף אמר עליו כי הוא עשוי להיות המשיח.

מקורות מעטים אלו הפכו ברבות השנים לסיפורים עממיים רבי השפעה, בעיקר בעקבות המהפכה הציונית שביקשה להאדיר דמויות מן העבר של עם ישראל שיבטאו עוצמה, כוח, אומץ וכדומה. וכך הפכה דמותו של בר כוכבא לדמות מרכזית בתרבות היהודית, כשלשמה נקשרים כתרים, כדוגמת אלו המוזכרים בשיר זה של ליון קיפניס. שיר זה היה לימים אחד ממקורות ההשפעה הגדולים ביותר ביחס לדמותו של בר כוכבא בתרבות היהודית בישראל, ואף מחוצה לה.

לקריאה נוספת:

[https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%A8_%D7%9B%D7%95%D7%9B%D7%91%D7%90_\(%D7%A9%D7%99%D7%A8](https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%A8_%D7%9B%D7%95%D7%9B%D7%91%D7%90_(%D7%A9%D7%99%D7%A8)

אך לא אחת הסדר הוא דווקא הפוך, והלחן קודם לשיר. כך הוא הדבר גם במקרה של השיר הזה. כפי שמתאר ליון קיפניס בדבריו:

בא אליי זעירא [בשנת תר"צ, 1930] ושרק לי את המנגינה הזאת, ואני כתבתי את "איש היה בישראל". מי יכול היה להעלות על דעתו שאני התאמתי למוסיקה ולא להיפך?"

(ליון קיפניס לציפי פליישר, 9.7.1963 "התפתחותו ההיסטורית של שיר העם העברי" [1964], עמ' 391)

הצעה לפעילות ודיון בכיתה:

צפו בתכנית ה"הרב והפרופסור" – בדיון בין הרב אורי שרקי והפרופסור קרלו שטרנגר על אודות סיפור בר כוכבא: דמותו ההיסטורית, התפיסות השונות ביחס למרד שהנהיג וכו':

<https://www.youtube.com/watch?v=qN0OmAjnvZQ>

בעקבות הצפייה המשיכו את הדיון בין השניים.

בקשו מהתלמידים לכתוב שאלות שיש להם ביחס לכל אחד מהדוברים.

הזמינו אותם להגיב ולשתף עם איזה מהדעות הם מזדהים, או מי שכנע אותם יותר.

את הדיון אפשר להעשיר באחד מהקטעים הבאים:

"המרד של בר כוכבא נסתיים בכישלון, ואף על פי כן יקר וקדוש לנו שמו של בר כוכבא כמו שיקר וקדוש לנו שמו של ר' עקיבה נושא כליו – הטיפוס המופלא של תלמיד-חכם גדול, שהוא גם מדינאי גדול. דבר זה הכיר סופר צ'יכי, יארוסלאב וורקליצקי שמו, שחיבר דראמה גדולה בשם "בר כוכבא"; ודבר זה הכיר משוררנו הגדול שאול טשרנחובסקי, שבדארמה "בר כוכבא" שלו גדול הוא ר' עקיבה לא פחות מבר כוכבא עצמו. לנו כיום הם שניהם כאחד יקרים הרבה. כי שניהם כאחד לימדו אותנו את התורה הנפלאה: "שאינ החיים הנכס החשוב ביותר של החיים" ושהחירות הלאומית והתורה הדתית-לאומית שתיהן כאחת ראויות למסירות נפש עד הסוף. ועוד דבר אחד לימדו אותנו: שטוב כישלון תוך רוח שואפת לחירות מדינית ותרבותית מניצחון, שבא על ידי התרפסות ושפלות..."

("כשאומה נלחמת על חירותה", עמ' 189-188)

"סכנת טעות לאומית היתה טבועה בעצם הווייתנו כארץ של חזון, שכן החזון מבקש לשנות את המציאות. אולם גודל החזון, המתנה את הגשמתו, היא מציאותיותו, הטמונה בכך שלמרות שהחזון מבקש להתעלות על המציאות, רגליו תמיד נטועות בה. זה ההבדל בין חזון לבין פנטזיה המרחפת על כנפי האשליה".

(מתוך ספרו של יהושע הרכבי: "חזון, לא פנטזיה"- המבקר בצורה חריפה את מרד בר כוכבא, ומבקש ללמוד מן הטעויות שנעשו באותם הימים למציאות שלנו כיום).

וכן מן הקטעים המובאים באתר מדרשת תחת הכותרת: "מרד בר כוכבא - האומנם טוב (היה) למות בעד ארצנו?"

<http://midreshet.org.il/pageview.aspx?id=597>

ירושלים של זהב וירושלים של ברזל / ירושלים של זהב- נעמי שמר; מילים – ירושלים של ברזל: מאיר אריאל

מילים:

ירושלים של זהב:

אזרח הרים צלול כיין
ורוח אורנים
נישא ברוח הערביים
עם קול פעמונים .

ובתרדמת אילן ואבן
שבזיה בחלומה
העיר אשר בדד יושבת
ובליבה חומה

ירושלים של זהב
ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך
אני כינור
ירושלים של זהב
ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך
אני כינור

איכה יבשו בורות המים
כיכר השוק ריקה
ואין פוקד את הר הבית
בעיר העתיקה .

ובמערות אשר בסלע
מייללות רוחות
ואין יורד אל ים המלח
בדרך יריחו .

ירושלים של זהב ...

אך בבואי היום לשיר לך
ולך לקשור כתרים
קטונתי מצעיר בנייך
ומאחרון המשוררים .

כי שמך צורב את השפתיים
כנשיקת שרף
אם אשכחך ירושלים
אשר כולה זהב

ירושלים של זהב ...

חזרנו אל בורות המים
לשוק ולכיכר
שופר קורא בהר הבית
בעיר העתיקה .

ובמערות אשר בסלע
אלפי שמשות זרחות
נשוב נרד אל ים המלח
בדרך יריחו .

ירושלים של זהב...

ירושלים של ברזל:

במחשכיך ירושלים
מצאנו לב אוהב
עת באנו להרחיב גבולייך
ולמגר אויב

מקול מרגמותיו רווינו
ושחר קם פתאום -
הוא רק עלה, עוד לא הלבין הוא
וכבר היה אדום

ירושלים של ברזל
ושל עופרת ושל שחור
הלא לחומותייך
קראנו דרור

הגדוד, רגום, פרץ קדימה ,
דם ועשן כולו
ובאו אמא אחר אמא
בקהל השכולות

נושך שפתיו ולא בלי יגע ,
הוסיף הגדוד ללחום
עד שסוף סוף הוחלף הדגל
מעל בית הנכות

ירושלים של ברזל ...

נפוצו כל גדודי המלך ,
צלף - נדם צריחו
עכשיו אפשר אל ים המלח
בדרך יריחו

עכשיו אפשר אל הר הבית
וכותל מערב

הנה הנך באור ערביים ,
כמעט כולך זהב

ירושלים של זהב
ושל עופרת וחלום -
לעד בין חומותיך
ישכון שלום

ביצוע:

ירושלים של זהב – שולי נתן, בביצוע המקורי של השיר:

<https://www.youtube.com/watch?v=O2RoCNeM9B0>

ירושלים של זהב – עפרה חזה:

<https://www.youtube.com/watch?v=YIWhct2v6ok>

ירושלים של ברזל:

<https://www.youtube.com/watch?v=h4QC8ceF1eU>

אקורדים:

[http://www.tab4u.com/tabs/songs/4263_%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99%20%D7%A9%D7%9E%D7%A8 -
%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%9D%20%D7%A9%D7%9C%20%D7%96%D7%94%D7%91.html](http://www.tab4u.com/tabs/songs/4263_%D7%A0%D7%A2%D7%9E%D7%99%20%D7%A9%D7%9E%D7%A8-%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%9D%20%D7%A9%D7%9C%20%D7%96%D7%94%D7%91.html)

ירושלים של ברזל:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/4273_%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%9D_%D7%A9%D7%9C_%D7%91%D7%A8%D7%96%D7%9C.html

השיר "ירושלים של זהב" של נעמי שמר הוא אחד מהשירים המפורסמים והמשמעותיים ביותר בתולדות מדינת ישראל עד כדי כך שחבר הכנסת אורי אבנרי הגיש הצעת חוק ששיר זה יהיה ההמנון הלאומי במקום התקווה.

השיר הושמע לראשונה בתחרות השירים שנערכה בירושלים בשנת 1967 (לפני מלחמת ששת הימים), כאשר השיר עצמו לא היה חלק מהתחרות, אלא שיר שנועד למלא את הזמן עד לגמר סיפרת הקולות.

אלא שמרגע ששיימה שולי נתן לשיר את השיר, השיר זכה למחאות כפיים סוערות, ומאותו הרגע ממש, אפשר לומר, נעשה לנכס צאן ברזל בתרבות היהודית-ישראלית.

מקומו של השיר התעצם בעקבות מלחמת ששת הימים שהתרחשה באותה השנה, ובה שוחררו העיר העתיקה, הר הבית והכותל המערבי.

נעמי שמר, ששמעה שהנצחנים בכותל שרו אותו הוסיפה לו את הבית האחרון.

על שיר זה השמיע הסופר עמוס עוז ביקורת חריפה וטען שהוא לא הומני כיוון שהוא מתעלם מהערבים שחיו וחיים בירושלים:

"מה זאת אומרת "יבשו בורות המים, כיכר השוק ריקה"? זה מלא ערבים, זה מלא ערבים, ששון ושמחה. מה זה "אין יורד אל ים המלח בדרך יריחו"? בעיניי ראיתי ערביות יורדות כל הזמן".

כעבור כמה שנים, השיבה נעמי שמר לעמוס עוז, בראיון מצולם שנערך איתה:

<https://www.youtube.com/watch?v=2W8gwoBxnGw>

מאיר אריאל, שכונה ה"צנחן המזמר", שלקח חלק במלחמת ששת הימים בתור חייל מילואים. הוא ביקש להעמיד אל מול שירה של נעמי שמר גם את הכאב והנוראיות שבמלחמה כו גם את התקווה לשלום, ולא רק לשלטון יהודי בעיר העתיקה. ועל כן על גבי אותו השיר של נעמי שמר חיבר את השיר: "ירושלים של ברזל".

בראיון שנערך איתו הסביר מאיר אריאל את בחירתו זו, ואת היחס שיש בין שני השירים על פי תפיסתו:

"אני חושב שלשיר הזה לא היה מה לחפש כשיר בפני עצמו. זה שיר שהוא "טפיל" לשיר "ירושלים של זהב. הוא מנסה לתקוע בו קצת מרגמות, או להציג את הצד האפל של הירח.

ולאזכר את המכיר הגדול והנורא הזה ולהגיד: מה באמת כל כך רצית לרדת לים המלח בדרך יריחו? כאילו השיר אומר תמהני אם באמת כל כך רצית ככה... אז באופן האישי שלי אני יכול לומר לך שלא- לא שלא רוצים לחזור, אבל לא הייתי מזיז חייל אחד וטנק אחד בשביל הגעגוע והכיסוף הזה..."

(מאיר אריאל בשיחה על שירו "ירושלים של ברזל")

הצעה לשיחה ופעילות בכיתה:

- האם חשוב לדעתכם להציג גם את "הצד האפל של הירח" כלשונו של מאיר אריאל- ביחס למלחמת ששת הימים וביחס למלחמות בכלל?
- האם אתם מסכימים עם הרעיון העומד ביסוד דבריו של מאיר אריאל- שאין סתירה בין שני השירים, אלא האחד משלים את חברו? מדוע?
- איזה מהשירים הייתם בוחרים לטקס לכבוד יום ירושלים? מדוע?

שירה מלאכה והעבודה / מילים: חיים נחמן ביאליק; לחן: ברכה צפירה ונחום נרדי על בסיס לחן עממי בוכרי

*מפגש לכבוד חג השבועות

מילים:

מי יצילנו מרעב?

מי יאכילנו לחם רב?

מי יאכילנו לחם רב?

ומי ישקנו כוס חלב?

למי תודה, למי ברכה?

לעבודה ולמלאכה!

מי יתן לנו כסות בקר?

ומי בחושה יתן אור?

ומי בחושה יתן אור?

מי יעל מים מן הבור?

למי תודה, למי ברכה?

לעבודה ולמלאכה!

ומי נטע עצים בגן,

לפרי ולצל, כל מין וזן,

לפרי ולצל, כל מין וזן

ובשדות זרע דגן?

למי תודה, למי ברכה?

לעבודה ולמלאכה!

מי הכין לנו פנת גג,

גדר לגן, לקרם סיג,

ומי טרח ומי דאג

לכבוד שבת, לכבוד החג?

למי תודה, למי ברכה?

לעבודה ולמלאכה!

על כן נעבד, על כן נעמל

תמיד, בכל ימי החול.

כבוד העל, נעים העל!

ובעת הפנאי נשיר בקול

שִׁירֵי תוֹדָה, שִׁירֵי בְּרָכָה
לְעִבּוּדָה וְלִמְלָאכָה!

ביצוע:

שלמה גרוניך, יהודית רביץ, אלון אולארצ'יק, יצחק קלפטר, גידי גוב, אריאל זילבר ושם-טוב לוי מתוך
התכנית זהו זה:

<https://www.youtube.com/watch?v=RDxaejStXmU>

יהורם גאון:

<https://www.youtube.com/watch?v=6YIKcHyrHxI>

הדסה סיגלוב:

<https://www.youtube.com/watch?v=G3D0ju7cG4A>

ברכה צפירה:

<https://www.youtube.com/watch?v=U4jD3gkMuQo>

תווים ואקורדים:

https://www.zemereshet.co.il/enlarge.asp?src=UserFiles/Image/notes/00392_shir_ha_avoda_ve_ha_melacha.png

אודות השיר:

בשנת 1932 התגורר חיים נחמן ביאליק בתל-אביב. היו אלו שנות חייו האחרונות, והוא היה לאחד מאנשי הרוח המשפיעים ביותר בקרב חברי התנועה הציונית. ברל כצנלסון, מנהיג תנועת העבודה, ביקש את תמיכתו של ביאליק בתנועה, וביקש ממנו לחבר המנון לתנועה. כך נולד השיר "שיר העבודה והמלאכה".

השיר מבטא במידה רבה את התפיסות של חברי התנועה: הן בהיותו שיר המדגיש את חשיבותו של העמל, דבר המשקף כמובן את ערכי תנועה העבודה, לא רק כתנועה ציונית אלא גם כתנועת פועלים שהדגישה את חשיבותו של מעמד הפועל, כחלק מתפיסת עולמה הסוציאליסטית. וכמו כן, השיר משקף את העמדה החילונית בה הכרת התודה פונה אל האדם העמל ולא אל אלוהים, ובזאת בניגוד לעמדה היהודית המסורתית בה הברכה והתודה מופנות לאלוהים (כך בברכות על האוכל, בברכת המזון ועוד).

על פי עדותה של הזמרת ברכה צפירה, היא הייתה הראשונה לשיר את השיר של ביאליק על בסיס לחן בורכי עממי, ולאחר מכן הוסיף ושכלל את הדבר נחום נרדי.

חיש מהר השיר נעשה לאחד מהשירים המרכזיים ביותר בתרבות היהודית-ישראלית שצמחה באותם הימים בארץ, והוא נכנס אל תכניות הלימודים של גני הילדים ובתי הספר.

הצעה לפעילות ושיחה בכיתה:

חגים רבים במסורת היהודית-ישראלית נושאים בחובם משמעות כפולה: משמעות חקלאית לצד משמעות היסטורית. גם חג השבועות נושא בחובו משמעותה כפולה זו, ושמותיו השונים מעידים על כך.

בתורה הוא מכונה בשמות: חג השבועות- מלשון שבוע, חג הקציר, או חג הביכורים, והתיאור של החג כולל היבטים חקלאיים בלבד: בו חוגגים ומודים על התבואה שעלתה בשדות, ובתוך כך מעניקים גם לחלשים מן התבואה.

בספר דברי הימים ובספרות החיצונית של ימי בית שני הוא מקבל משמעות חדשה, המשתקף גם בשמו: חג השבועות מלשון שבועה. בספרים אלו מהווה חג השבועות יום שבו מחדש עם ישראל את הברית שכרת עם אלוהיו, זכר למעמד הר סיני שהתרחש בראשית חודש סיוון.

בתקופת הגלות הולך ומאפיל החג במשמעותו זו על המשמעות החקלאית, וחג השבועות נצבע בצבעי "חג מתן תורה", כאשר לאורך הדורות הוא מתעצב בצורה מעט שונה, אך המסר הוא אחיד- זהו חג שמנכיח בלוח השנה את המאורע הגדול של קבלת התורה בהר סיני.

מימי ראשית הציונות, כחלק מתנועת החילון מחד והחיבור לאדמה מאידך, עולה מחדש קרנו של החג החקלאי, ובקיבוצים ומושבים רבים חוגגים את חג הקציר וחג הביכורים.

כפי שניתן לראות בתיעוד שבסרטון שלפניכם:

<https://www.youtube.com/watch?v=sVBQQL3U-mU>

כאשר לצד השינוי שנערך באותם הימים מ"חג מתן תורה חזרה אל "חג הקציר" ו"חג הביכורים", חל גם שינוי ביחס למושא שאותו מבקשים לברך ולהלל על התבואה שעלתה בשדה: מהכרת תודה לאלוהים בימי המקרא, להכרת תודה לאדם או לטבע על היבול שעלה בשדות.

רעיון זה משתקף במידה רבה בשירו של חיים נחמן ביאליק, המעמיד אל מול הברכה והתודה המסורתיות – ברכות ותפילות רבות מן המסורת היהודית – שפונות לאלוהים, את הברכה והכרת התודה ל"עבודה ולמלאכה", לבעלי המלאכה ולעמל שהושקע במלאכה.

- כיצד אתם חוגגים את חג השבועות שלכם? מה מההיבטים של החג מדבר אל ליבכם באופן משמעותי יותר?
- האם חשוב בעיניכם להכיר תודה על הדברים שזכינו ליהנות מהם בחיינו? מדוע?
- למי מופנית התודה שלכם? מדוע?

את עושה אותי אמא / מילים: עינת רז, לחן: יהודית רביץ *שיר לכבוד שבוע הספר

מילים:

הסיפור שסיפרתי לך
יצא מהספר והלך
התגלגל מהקיר לרצפה
ויצא מהחדר שלך

ודברים אחרים עוברים לך בראש
מסתכלת איך אני כבר גדולה
ואת בת שלוש

שירי יומולדת וגם
שירי חג שמח שבא
וילד אחד שלקח
בדיוק מה שאת רוצה
ודברים אחרים שקורים לך לבד
כשאני לא בסביבה
או קצת רחוקה לרגע אחד

בכל יום שעובר
זה עדיין מפתיע
כשהגשם יורד
את שואלת מתי
השמש תגיע
את עושה אותי אמא

ציורים על הקיר על הדף
ציורים מתוקים במכחול
ועיניים חומות חכמות
שרוצות כבר לבלוע הכל
ודברים ששכחתי הבאת לי עכשיו
איך לרוץ על עלי שלכת
חומים באמצע יום סתיו

בכל יום שעובר ...

הסיפור שסיפרתי לך
חזר אל הספר שנסגר
נכבה את האור וביחד
נלך לישון עד מחר

ביצוע:

יהודית רביץ:

https://www.youtube.com/watch?v=sNnB_cWiJf4

אודות השיר:

כבר בגיל 21, פרצה יהודית רביץ למרכז הבמה המוסיקלית בישראל. במשך השנים היא בצעה שירים שכתבו והלחינו גדולי הזמר הישראלי, ושיתפה פעולה עם רבים מהם.

בשנת 1998 אמצה יהודית רביץ בת. בעקבות האימוץ היא העלתה מופע מיוחד בשם: "ילדות", שהיה מופע אישי במיוחד בו חלקה רביץ את רגשותיה ואת אהבותיה לשירי ילדות אחדים, להם עשתה עיבודים מיוחדים. במופע זה כללה גם שירי חדשים שכתבה, כאשר אחד מהם הפך להיות הסינגל המפורסם: "את עושה אותי אמא".

השיר מבטא את חווית האמהות בצורה נפלאה ועדינה, ובכלל זה גם את היחס העדין שבין הרצון להעניק לילדה ולהוביל אותה בתלם, לבין חוסר היכולת באמת לשלוט ברוחה של הילדה, ולתת לה את הדרור לו היא זקוקה בכדי לפרוח.

סיפור המסגרת של השיר הוא הסיפור, ונדמה שלא במקרה נבחר דווקא הוא לשמש כסיפור המסגרת של השיר: הסיפור, בדומה להורה המבקש לחנך ולהוביל את ילדו, מתיימר מלכתחילה להוביל את הקורא, אולם הקורא יכול בכל עת להפליג בדמיונו ובמחשבותיו הלאה מעבר לסיפור, לדמיון ואף לפרש את מה שמעבר למילים, שרק הוא הקורא יכול להעלות בדמיונו. וכך, בדומה לספרים גם היחסים שלנו עם ההורים, ובכלל עם הסובבים אותנו.

הצעה לפעילות ושיחה בכיתה:

לכבוד שבוע הספר נבקש מהתלמידים להביא לכיתה שני ספרים אהובים במיוחד:

ספר אחד שהם היו מוכנים לקרוא שוב ושוב, בשל חיבתם הרבה אליו,

וספר אחד שהם זוכרים שהם נהנו במיוחד לקרוא אותו כיוון שהם נהנו להפליג בדמיונות ובמחשבות בעקבות הקריאה בספר זה .

התחלה חדשה / מילים: יעקב גלעד, לחן: יהודה פוליקר

מילים:

שנים אני ואת בתוך מלכות
יותר מדי ביחד
בתוך אותה ביצה
היום אני נוסע לאן אני לא יודע
אל תבכי, אל תבכי

לכל סיום יש התחלה חדשה
ותמיד הפרידה היא קשה

זה הוא הזמן זה היום זה הרגע
החופש קורא לי מכל הכבישים
זה הזמן זה היום זה הרגע
החופש קורא לי לצאת לחיים חדשים

אני ואת טובעים במערבולת
סבוכים במעגל סגור בדרך בלי מוצא
יותר מדי ביחד
רגשות אשמה ופחד
אל תבכי, אל תבכי

לכל סיום יש התחלה חדשה
וכל דרך היא דרך קשה

זה הוא הזמן זה היום זה הרגע ...

אין מחיר לחופש לא יקנו אותי חינם
לא יקחו אותי בכסף אין שום כח בעולם

זה הוא הזמן זה היום זה הרגע...

ביצוע:

להקת בניזין:

<https://www.youtube.com/watch?v=aQ3AYWm7CZM>

יהודה פוליקר וגידי גוב:

<https://www.youtube.com/watch?v=YBLRmrpkwA8>

אליעד ורבע לאפריקה:

<https://www.youtube.com/watch?v=s77fiOhiZXM>

אקורדים:

http://www.tab4u.com/tabs/songs/871_%D7%94%D7%AA%D7%97%D7%9C%D7%94_%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%94.html

אודות השיר:

השיר נכתב על ידי יעקב גלעד והולחן על ידי יהודה פוליקר, והוא עובד יחד עם חברי להקת בנזין: בנג'ו קמחי ואלי חדד.

השיר נכתב בשנת 1984 לכבוד המעבר של רשת ג' ברדיו מהתדר AM לתדר FM. אך בסופו של דבר הוא נעשה גם לשיר שסימל את סוף תקופתה של להקת בנזין, שכן היה זה השיר האחרון שהקליטה הלהקה.

בשנת 2017 עובד השיר ובוצע על ידי הזמר אליעד נחום. השיר הוזמן על ידי רשת ג' לכבוד מעבר נוסף, הפעם מרשת ג' לתאגיד השידור הישראלי.

הצעה לפעילות ושיחה בכיתה:

גבולות, חוקים וכללים הם לא בהכרח דבר המונע מאתנו להיות חופשיים. פעמים רבות הם מאפשרים לנו לנוע בחופשיות.

הציגו בפני התלמידים את תמונות התמרורים השונים, המשמשים ביומיום לכיוון התנועה בכבישים ובדרכים.

ובקשו מהם להמציא לכל תמרור שכזה רעיון לדבר שנכון להישמר ממנו או להקפיד אודותיו גם בימי החופש הגדול:

התחלה חדשה / מילים: יונתן שם אור לחן: יוני נמרי

מילים:

הימים היפים נשארו מאחור
עם תקוות חלומות ושברי אכזבות
ורחות מוכרים
של חצר ופרחים
ושיגרה נעימה, של ימים שעוברים

חיכיתי לרגע הזה שיגיע
וריק לי עכשיו משום מה בנשמה
צפוי כמו שמש
ובכל זאת מפתיע
העולם מאיים לי אבל גם מבטיח

זה היה זה נגמר
אבל יש הרגשה
שהסוף הוא תמיד, התחלה חדשה

העולם יסתובב והשמש תזרח לה
ואני עם חיוך, אסתובב בין כולם
אחפש לעצמי, איזו דרך ללכת
אמצא ואלך לי בה הלאה והלאה

זה נגמר, זה היה
נשארו זכרונות הם איתי לתמיד בכל זמן ומקום
ומחר כשאכיר עוד ועוד אנשים אעשה לי איתם זכרונות חדשים ...

זה היה זה נגמר, אבל יש הרגשה...

ביצוע:

יוני נמרי:

https://www.youtube.com/watch?v=nlOKggaPs_A

הפרוייקט של רביבו:

<https://www.youtube.com/watch?v=nllPJqdRWbU>

אקורדים:

<https://www.fxp.co.il/showthread.php?t=14737838>

אודות השיר:

השיר "התחלה חדשה" הופיע במקור בסרט הישראלי – "קומפוט נעליים", סרט קומדיה ישראלי, המספר על שיתוף הפעולה שנרקם במשימת מילואים לפירוק מוקשים, בה נפגשים סוחר מכוניות משומשות ועולה חדש מרוסיה שמוצאים דרך מיוחדת לפרק את המוקשים.

הסרט יצא בשנת 1985, וכמעט שלושים שנה מאוחר יותר בחרו חברי "הפרוייקט של רביבו" לחדש את השיר כיוון שהוא תיאר מבחינתם את מסע ההתחדשות שהם עצמם עברו, על הרגעים המרגשים והמפגשים עם מגוון האנשים והחוויות שעברו בדרך.

הצעה לשיחה בכיתה:

כדאי להאזין שוב לשיר ששמענו בפעם הקודמת שגם הוא נקרא "התחלה חדשה" – ולבקש מהתלמידים להשוות בין סגנונות המוסיקה של שני השירים: מהם כלי הנגינה המלווים את השירה?; מה סוג השירה של הזמרים?; מה האווירה הכללית העולה בכל אחד מהשירים?; איזה מהשירים מבטא מבחינתם יותר סופה של תקופה?; לאיזה מהשירים התחברו יותר? מדוע?

הצעה לפעילות בכיתה:

היציאה לחופש הגדול, מלווה ברגשות רבים- ביחס ליציאה מבית הספר ולתחילתם של ימי החופשה.

הסתכלו בתמונות שלפניכם ובחרו את התמונה המסמלת עבורכם יותר מכל את היציאה לחופש הגדול. הסבירו לחברים בכיתה- מדוע בחרתם דווקא בה:

